

การนำเสนอภาพผู้หญิงในผลงานเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ของมัตสึดะ อาโอโกะ¹

ปิยะนุช วิริยะนะวัตร*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

The Presentation of Female Imagery in *The Woman Dies* by Matsuda Aoko²

Piyanuch Wiriyaenawat*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 11 June 2024

Revised 15 July 2024

Accepted 17 July 2024

คำสำคัญ

ผู้หญิง

สตรีนิยม

ความไม่เท่าเทียมทางเพศ

แนวคิดปิตาธิปไตย

มัตสึดะ อาโอโกะ

* Corresponding author

E-mail address:

piyanuchwiri@gmail.com

บทคัดย่อ

ผลงานรวมเรื่องสั้น “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ของมัตสึดะ อาโอโกะ ประกอบด้วยเรื่องสั้นและความเรียงสั้น ๆ รวม 53 เรื่อง บทความชิ้นนี้เลือกศึกษาผลงานเรื่องสั้น 6 เรื่องในประเด็นที่ว่ามีการนำเสนอภาพของผู้หญิงอย่างไร ผลพบว่า ในผลงานเรื่องนี้มีภาพถ่ายทอภาพผู้หญิงในหลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสร้างแบบแผนบทบาทให้กับผู้หญิงจนกลายเป็นภาพจำ ทำให้เกิดอคติทางเพศสภาพ ซึ่งเมื่อผู้หญิงถูกพันธนาการด้วยความคิดดังกล่าวก็จะไม่สามารถหลุดพ้นไปจากกรอบที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้สังคมปิตาธิปไตยได้ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงแนวความคิด “เกลียดชังผู้หญิง” ซึ่งมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับแนวคิดปิตาธิปไตย อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้หญิงยังคงต้องเผชิญหน้ากับปัญหาการคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้ชาย แต่ผู้เขียนก็ให้กำลังใจ และพยายามกระตุ้นให้ตระหนักถึง “ความเป็นผู้หญิง” และ “คุณค่าของตนเอง” ตลอดจนแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงต่างก็มีพลังที่จะสามารถขึ้นมาท้าทายอำนาจเหนือผู้ชายได้ นับว่าผู้เขียนเป็นนักเขียนแนวสตรีนิยมที่พยายามชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมในสังคมญี่ปุ่นที่แนวคิดปิตาธิปไตยได้ฝังรากลึกมาเป็นเวลาช้านาน

¹ บทความนี้พัฒนามาจากการนำเสนอเรื่อง “Female Imagery in *The Woman Dies* by Matsuda Aoko” นำเสนอในงานประชุมวิชาการ The IAFOR International Conference on Arts & Humanities in Hawaii (IICAH 2024) ระหว่าง วันที่ 3-7 มกราคม 2567

² This research has received funding support from The Sumitomo Foundation [grant number 22807024]

Keywords:

woman,
feminism,
gender inequality,
patriarchal ideology,
Matsuda Aoko

Abstract

The Woman Dies (2019) by Matsuda Aoko is a collection of 53 short stories and essays. This article examines six of its short stories, focusing on how women are portrayed. The results show that women are depicted from different perspectives, ranging from predefined roles to stereotypes fostering gender bias. Women conceptualized in such frameworks escape with difficulty the limits of patriarchal society. Seen as a feminist, Aoko opposes misogynistic ideologies bolstered by patriarchal concepts. Despite varied nonstop gender-based harassment, women are encouraged by Aoko to raise awareness about womanhood and self-worth. Highlighting the issue of gender inequality long rooted in Japanese society, she encourages women readers to acquire power and authority over male oppressors.

1. บทนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะมีความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างล้ำสมัย แต่ขณะเดียวกันโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตยยังคงฝังรากลึกในสังคมญี่ปุ่นมาเป็นระยะเวลาช้านาน จากการจัดลำดับของนิตยสาร *The Economist* ของประเทศอังกฤษเดือนมีนาคม ค.ศ. 2024 ในหัวข้อ “ความง่ายในการทำงานสำหรับผู้หญิง¹” โดยได้จัดลำดับประเทศ 29 ประเทศนั้น ผลปรากฏว่าลำดับที่ 1 ได้แก่ ประเทศไอซ์แลนด์ ลำดับที่ 2 ประเทศสวีเดน และลำดับที่ 3 ประเทศนอร์เวย์ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในลำดับที่ 27 ตามมาด้วยประเทศตุรกี ลำดับที่ 28 และประเทศเกาหลีใต้ ลำดับที่ 29 การที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในตำแหน่งรั้งท้ายเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นภาพชัดเจนของความยากลำบากของผู้หญิงญี่ปุ่นในการทำงาน และยังคงตกย้ำภาพสังคมปิตาธิปไตยของประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

ปัจจุบันในวงการวรรณกรรมสมัยใหม่ของญี่ปุ่นเอง ปรากฏชื่อนักเขียนหญิงหน้าใหม่ มากมายหลายคน และหากจะกล่าวถึงชื่อนักเขียนหญิงที่มักจะเขียนผลงานโดยนำเสนอ แนวความคิดสตรีนิยมนั้น ชื่อของมัตสึตะ อาโอโกะ นับว่ากำลังเป็นที่จับตามองในวงการวรรณกรรมญี่ปุ่นปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานเขียนของเธอซึ่งมักจะกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ² หรือผลงานของเธอที่ได้รับการแปลและปรากฏอยู่บนเว็บ *The Feminist Bibliothecary* ซึ่งเป็นเว็บที่นำเสนอเรื่องราวทางด้านสตรีนิยม รวมไปถึงการรวมผลงานของมัตสึตะ อยู่ในหนังสือเล่มเดียวกับโชนันจู (Cho Nam-Joo 조남주) นักเขียนชื่อดังชาวเกาหลีใต้³ ในหนังสือชื่อว่า *อยากรู้เรื่องราวของพวกเธอ รวมผลงานนิยาย เกาหลีใต้ สตรีนิยม ญี่ปุ่น*⁴ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงจุดยืนและประเด็นในการผลิตผลงานของมัตสึตะได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันในประเทศไทยมีการแปลผลงานของเธอเพียงแค่เล่มเดียว ทั้ง ๆ ที่ยังมีผลงานที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดสตรีนิยมที่น่าสนใจของเธออีกหลายเล่ม เช่นเรื่อง *ผู้หญิงสั้นชีพ* ซึ่งจากชื่อเรื่องเองสามารถอนุมานได้ว่าเป็นเรื่องราวที่เขียนเกี่ยวกับผู้หญิง โดยเฉพาะ เหล่านี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาผลงานชิ้นนี้ของเธอ ว่านักเขียนญี่ปุ่นหญิงรุ่นใหม่ ได้พยายามนำเสนอแนวคิดทางสตรีนิยมอย่างไร และสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสื่อสาร ประเด็นใดต่อผู้อ่าน ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ในปัจจุบันมีการแปลผลงานของมัตสึตะเพียงเรื่องเดียว ในประเทศไทย ฉะนั้นก่อนทำการศึกษ ผู้วิจัยขอแนะนำประวัติผู้เขียนและผลงานโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

¹ <https://www3.nhk.or.jp/news/html/20240307/k10014381861000.html>

² ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของผู้เขียน สามารถชมได้จาก <https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/shows/2058948/>

³ เธอเป็นผู้ขับเคลื่อนขบวนการสตรีนิยมในประเทศเกาหลีใต้ เป็นเจ้าของผลงานเรื่อง “Kim Ji-Young, Born 1982” (คิมจียอง เกิดปี 1982) ซึ่งต่อมาได้รับการดัดแปลงมาเป็นภาพยนตร์

⁴ แปลมาจากชื่อภาษาญี่ปุ่นคือ “あなたのことが知りたくて: 小説集 韓国・フェミニズム・日本” ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ คาวาเด โซโบชินชะ (河出書房新社) ในปี ค.ศ. 2022

1.1 ประวัติผู้เขียนและข้อมูลผลงาน

มัตสึตะ อาโอโกะ⁵ (松田 青子) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1979 ที่จังหวัดเฮียวโกะ เธอเป็นนักเขียนนิยายและนิทานเด็ก และนักแปล เธอมีชื่อนามสกุลจริงว่ามัตสึตะ โนบุโกะ (松田 暢子) สำเร็จการศึกษาจากแผนกวรรณกรรมอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตชิคา มัตสึตะได้ใช้นามปากกา “มัตสึตะ อาโอโกะ” ตั้งแต่ ค.ศ. 2008 เธอมีชื่อเสียงขึ้นมาในวงการวรรณกรรมเมื่อเธอได้ตีพิมพ์บทละครเรื่อง “ที่บอกว่ากันน้ำโกหกทั้งเพ!” (『ウォーターブルー嘘ばかり!』) ลงในวารสารวรรณคดีมหาวิทยาลัยวาเซดะ ใน ค.ศ. 2010 ต่อมาใน ค.ศ. 2013 เธอได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อว่า 『スタッキング可能』 (ชื่อในภาษาอังกฤษ คือ *Stackable*) และได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลมิซึมะยูกิโอะครั้งที่ 26 (第 26 回三島由紀夫賞) รวมถึงรางวัลศิลปินนักเขียนหน้าใหม่โนมะครั้งที่ 35 (第 35 回野間文芸新人賞)

ใน ค.ศ. 2019 ผลงานเรื่องสั้น “ผู้หญิงสิ้นชีพ” (『女が死ぬ』) (ชื่อในภาษาอังกฤษ คือ *The Woman Dies*) ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัล Shirley Jackson Award และในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2021 ผลงานรวมเรื่องสั้น 『おばちゃんたちのいるところ』 (ชื่อในภาษาอังกฤษ คือ *Where the Wild Ladies Are* ส่วนฉบับแปลภาษาไทยใช้ชื่อว่า “ไม่เชื่องแล้วไปไหน”) ได้รับรางวัลชนะเลิศ World Fantasy Award ในสาขา Best Collection⁷ และรางวัลชนะเลิศ Firecracker Awards ในสาขานิยายด้วยเช่นกัน⁸ มัตสึตะยังคงผลิตผลงานเรื่อยมาถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นนิยาย ความเรียง นอกจากนี้เธอยังได้แปลผลงานของนักเขียนตะวันตกหลายท่าน อาทิเช่น Karen Russell⁹ และ Carmen Maria Machado¹⁰ เป็นภาษาญี่ปุ่นอีกด้วย

เรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” หรือชื่อในภาษาญี่ปุ่นคือ 『女が死ぬ』 เดิมทีใช้ชื่อหนังสือว่า 『ワイルドフラワーの见えない一年』 (หนึ่งปีที่ไม่ได้เห็นดอกไม้ป่า) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 2016 โดยสำนักพิมพ์ คาวาเดโชโบ (河出書房新社) ก่อนจะมาใช้ชื่อปัจจุบันใน ค.ศ. 2021 เมื่อตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ชูโอโอริน (中央公論新社) หนังสือเรื่องนี้เป็นผลงานรวมเรื่องสั้น 26 เรื่อง และความเรียงอีก 27 เรื่อง รวมทั้งหมด 53 เรื่อง

⁵ การเรียกชื่อคนญี่ปุ่นในบทความนี้ จะเรียกตามแบบญี่ปุ่นคือ เรียกนามสกุลก่อนตามด้วยชื่อตัว อีกรายการถอดเสียงภาษาญี่ปุ่นในบทความนี้ จะใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น ตามราชกิจจานุเบกษา เรื่องหลักเกณฑ์การทับศัพท์ ภาษาเยอรมัน สเปน ญี่ปุ่น และมลายู ประกาศ ณ วันที่ 13 มีนาคม 2561 (<http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2018/05/ทับศัพท์เยอรมัน-สเปน-ญี่ปุ่น-มลายู.pdf>)

⁶ เนื่องจากยังไม่มีมีการแปลผลงานเรื่องนี้เป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจึงขอแปลชื่อหนังสือโดยใช้คำว่า “ผู้หญิงสิ้นชีพ”

⁷ <http://www.worldfantasy.org/world-fantasy-awards%E2%84%A0-2021/>

⁸ <https://www.clmp.org/press-center/announcing-the-2021-firecracker-awards-winners/>

⁹ นักเขียนชาวอเมริกัน (1981-) ผู้เคยมีผลงานเข้าชิงรางวัลพูลิตเซอร์ (The Pulitzer Prizes)

¹⁰ นักเขียนชาวอเมริกัน (1986-) นักเขียนเรื่องสั้น เรียงความและนักวิจารณ์

1.2 ทบทวนวรรณกรรม

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” นั้น ปัจจุบันพบเพียงงานวิจัยของ Hayakawa เท่านั้น Hayakawa (2023) เลือกววิเคราะห์เฉพาะเรื่อง 「少年という名前のメカ」 (กลไกของชื่อที่เรียกว่าหนุ่มน้อย) ซึ่งเป็นเรื่องแรกในหนังสือ “ผู้หญิงสิ้นชีพ” บทความชิ้นนี้ได้ศึกษาตัวละครเอกของเรื่องคือ “หนุ่มน้อย” และได้ใช้มุมมองทางสตรีนิยมเปรียบเทียบเรื่องสั้นเรื่องนี้กับเรื่อง 「彼女にできること」¹¹ (สิ่งที่เธอทำได้¹²) จากหนังสือ *ไม่เชื่องแล้วไปไหน* แม้ว่าจากชื่อเรื่องที่น่าจะอนุมานได้ทันทีว่าเรื่องแรก ตัวละครเอกเป็น “หนุ่มน้อย” ส่วนเรื่องหลัง ตัวละครน่าจะเป็น “ผู้หญิง” ซึ่งเป็นคนละเพศกัน แต่ Hayakawa ได้ชี้ให้เห็นว่าผลงานสองเรื่องนี้ มีจุดร่วมเหมือนกัน ได้แก่ การใช้สรรพนามเรียกตัวละครเอกโดยไม่มีการระบุชื่อหรือนามสกุล และอีกประเด็นคือทั้ง “หนุ่มน้อย” และ “ผีผู้หญิงจากอดีต” ต่างเดินทางมาเพื่อช่วยเหลือเยียวยา ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก แต่จุดที่แตกต่างกันระหว่างสองเรื่องคือ ตอนจบ ซึ่งในเรื่อง “กลไกของชื่อที่เรียกว่าหนุ่มน้อย” จบเรื่องแบบมีความหวังมากกว่า โดย Hayakawa อธิบายว่า “หนุ่มน้อย” สามารถช่วยเหลือคนรอบตัวได้ และมุ่งหน้าเดินทางเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป แต่ในเรื่อง “สิ่งที่เธอทำได้” จบเรื่องแบบปลายเปิด ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะมีเหตุการณ์อะไรต่อ แต่ในเรื่องมุมมองสตรีนิยม Hayakawa วิเคราะห์ว่า จะเห็นการเชื่อมโยงของกลุ่มผู้หญิงที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่อง “สิ่งที่เธอทำได้” แต่จะไม่พบประเด็นนี้ในเรื่อง “กลไกของชื่อที่เรียกว่าหนุ่มน้อย”

จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่ศึกษาเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ที่ปรากฏนั้น จะมีความเชื่อมโยงกับผลงานอีกเรื่องของมัตสึตะ คือเรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” Goff (2020) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” ว่า “นิทานของมัตสึตะถือว่าเป็นความสุขที่ได้อ่าน เรื่องของเธอได้นำเสนอประเด็นมากมายกว่าเพียงการนำเรื่องแนวสตรีนิยมมาเล่าซ้ำ ปีศาจที่แท้จริงในนิยายชุดเล่มนี้ไม่ใช่บรรดาเหล่าวิญญาณต่าง ๆ แต่เป็นวิญญาณที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมทุนนิยมและสังคมปิตาธิปไตย : สถานที่ทำงานที่ผู้หญิงมักถูกด้อยค่าอยู่เสมอ คำตัดสินนิทานที่คอยตามราวี้คุณแม่เลี้ยงเดี่ยว ตลอดจนอุตสาหกรรมความงามที่พยายามหาทำร้ายจากการทำให้ผู้หญิงเกลียดชังตัวเอง มัตสึตะรักษาท่วงท่าประกอบสำคัญของนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นดั้งเดิม เช่น การแปลงร่าง และความสัมพันธ์ที่กลมกลืนระหว่างคนเป็นและคนตาย เป็นต้น ในขณะที่จินตนาการถึงประเด็นต่าง ๆ ว่าอาจจะเกิดขึ้นในญี่ปุ่นปัจจุบันก็เป็นได้” จะเห็นได้ว่าผลงาน

¹¹ เนื้อเรื่องย่อกล่าวถึง “ผีผู้หญิง” ที่ถูกส่งมาเพื่อช่วยเหลือคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้หญิงในโลกปัจจุบัน ลูกของเธอสามารถเห็น “ผีผู้หญิง” คนนี้ แต่แม่ของเด็กไม่สามารถรับรู้ถึงผีตนนี้ได้ เรื่องจบลงตรงที่ว่า “ผีผู้หญิง” คงจะมาช่วยคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวคนนี้เลี้ยงลูกต่อไป ในขณะที่คุณแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และต้องทิ้งลูกไว้ที่บ้านแต่เพียงลำพัง

¹² ชื่อเรื่องผลงาน “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” กับชื่อตอน “สิ่งที่เธอทำได้” ใช้คำแปลจากฉบับหนังสือของ เกวลิน ลิขิตวิทย์วาท (มัตสึตะ เอ, 2565)

เรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” ซึ่งตีพิมพ์¹³ ครั้งแรกปีเดียวกับเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” นั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกันหลายประการ กล่าวคือประกอบด้วยเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่องมารวมกัน และนำเสนอแนวคิดเรื่องสตรีนิยม ส่วนจุดที่แตกต่างกันคือ ในเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” บางตอนจะเป็นเพียงข้อความประโยค หรือความเรียงสั้น ๆ และจะไม่ปรากฏตัวละคร “ผี” เหมือนในเรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” นอกจากนี้ ตามที่ Goff (2020) ได้กล่าวว่า เรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” ได้ใช้วัตถุดิบการเล่าเรื่องจากนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นดั้งเดิม เดือนเต็ม กฤษฎาธานนท์ (2567) ก็ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า “บทความที่เกี่ยวข้องกับผลงานเรื่องสั้นชิ้นนี้มีปรากฏในลักษณะเป็นบทความทั่วไป ที่เป็นบทสัมภาษณ์ผู้เขียนหรือบทเสวนาที่กล่าวถึงการใช้นิทานพื้นบ้านหรือเรื่องเล่าในสมัยเอโดะมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ตัวละครผีหรือวิญญาณผู้หญิงในวรรณกรรมที่ผู้เขียนเองแสดงจุดยืนด้านทัศนคติแบบสตรีนิยม” (เดือนเต็ม กฤษฎาธานนท์, 2567, น. 280) แต่ในเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” นั้น เห็นได้ว่ามัตสึตะได้ใช้วัตถุดิบหรือได้รับแรงบันดาลใจ¹⁴ มาจากวัฒนธรรมของตะวันตกเสียส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวอ้างถึง ดารา ภาพยนตร์ ภาพเขียน เครื่องสำอางค์¹⁵ เป็นต้น ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าน่าจะมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของตัวมัตสึตะเองที่เคยไปทำงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่าในปัจจุบันพบงานวิจัยเพียงชิ้นเดียวที่ศึกษาเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” และเป็นการศึกษาเพียงเรื่องสั้นเพียงเรื่องแรกเรื่องเดียวเท่านั้น และผลงานเรื่องนี้ยังไม่มีมีการแปลเป็นภาษาไทย มีแต่การแปลเป็นภาษาอังกฤษ¹⁶ โดย Polly Barton และเป็นการแปลเรื่องสั้นเพียงเรื่องเดียว คือเรื่องสั้น “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ซึ่งใช้ชื่อเดียวกันกับชื่อหนังสือ แต่ยังไม่พบการแปลเรื่องสั้นอื่น ๆ เมื่ออ่านเนื้อเรื่องโดยรวม พบว่ามัตสึตะได้นำเสนอภาพผู้หญิงที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป จากคำโปรยตรงปกหลังหนังสือเองที่กล่าวว่า 「『女らしさ』が全部だるい。天使、小悪魔、お人形……。『あなたの好きな少女』を演じる暇はない。好きに太って。痩せて、がははと笑い、グロテスクな自分も祝福する。』」 (“การทำตัวให้สมกับเป็นผู้หญิง” ข้างเป็นเรื่องน่าเหนื่อยใจไปเสียทุกอย่าง เทพธิดา ยัยวายร้าย¹⁷)

¹³ ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2016

¹⁴ ในส่วนท้ายของหนังสือ “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ฉบับภาษาญี่ปุ่น มัตสึตะได้เขียนในส่วน 「筆者ひと言解説」 (“คำอธิบายอีกคำของผู้เขียน”) เพิ่มเติม เพื่อบอกที่มาตลอดจนแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่องสั้นหรือความเรียงแต่ละเรื่องในผลงานเรื่องนี้

¹⁵ มีการกล่าวถึงดาราฮอลลีวูด เช่น Nicolas Cage (ตอน ケイジ・イン・ザ・ケイジ) (เคจผู้อยู่ในกรง) มีการอ้างถึงภาพยนตร์ เช่น James Bond (ตอน ボンド) (บอนด์) ภาพเขียนของ Vincent van Gogh (ตอน 星月夜) (The Starry Night) เครื่องสำอางยี่ห้อ Nars (ตอน いい子が悪女になる方法) (วิธีการที่เด็กสาวที่ดีจะกลายเป็นสาวร้าย) เป็นต้น

¹⁶ ฉบับแปลภาษาอังกฤษ สามารถเข้าไปอ่านได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายที่เว็บไซต์ <https://granta.com/the-woman-dies>

¹⁷ คำว่า “小悪魔” ในภาษาญี่ปุ่นมีอีกความหมายหนึ่ง หมายถึงหญิงสาวที่มักหัวนแสนท์ และชอบปั่นหัวผู้ชาย

ตุ๊กตา... ฉันไม่มีเวลาว่างจะมาสวมบทบาท “สาวน้อยแบบที่คุณชอบ” หรอกนะ ฉันจะอ้วนหรือจะผอมตามที่ฉันต้องการ ส่งเสียงหัวเราะดังกึกก้อง และอวยพรให้กับตัวเองที่แสนจะน่าหวาดกลัว) สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้เขียนในการนำเสนอภาพผู้หญิงเฉพาะตัวเป็นเอกลักษณ์ และแตกต่างออกไปจากแบบแผนของผู้หญิงที่เป็นมา เนื้อเรื่องในผลงานเล่มนี้นอกจากจะเป็นการบอกเล่าเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันของผู้หญิงทั่ว ๆ ไป ปัญหาที่ผู้หญิงมักประสบความยากลำบากของผู้หญิงในการพยายามทำตัวให้ “สมกับเป็นผู้หญิง” ตามแบบแผนที่กำหนดมาแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่ามีลักษณะร่วมกันในเรื่องสั้นบางเรื่อง เกี่ยวกับประเด็นการนำเสนอภาพผู้หญิงของผู้เขียน เหล่านี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาผลงานเรื่องนี้ ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอภาพผู้หญิงออกมาในด้านใดบ้าง และการนำเสนอภาพผู้หญิงในลักษณะเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นมุมมองเรื่องสตรีนิยมของผู้เขียนอย่างไร

หนังสือเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ประกอบไปด้วยเรื่องสั้นและความเรียง 53 เรื่อง ซึ่งบางเรื่องดูเหมือนจะมีความเกี่ยวข้องกัน¹⁸ แต่ส่วนใหญ่แล้ว เนื้อเรื่องจะเป็นเอกเทศซึ่งกันและกัน เนื้อเรื่องเองมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์รอบ ๆ ตัวของผู้หญิงสาว หรือการตั้งคำถามถึงภาพผู้หญิงที่สังคมคาดหวังว่าควรจะเป็น ตลอดจนบางเรื่องผู้เขียนได้ให้ตัวละครเอกเล่าเรื่องผ่านการใช้สรรพนามว่า “ぼく” (แปลว่า “ผม”) เป็นต้น แต่ในจำนวนเรื่องสั้นดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่คล้ายคลึงกันในเรื่องของการนำเสนอภาพผู้หญิงที่ถูกกดขี่อยู่ได้ผู้ชาย เช่น ในเรื่อง 1. เรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ”¹⁹ (「女が死ぬ」) 2. เรื่อง “การโง่ช้าและ misogyny” (「ミソジニー解体ショー」) 3. เรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ผู้ดมด่งที่สุดในดินแดนนี้” (「この国で一番清らかな女」) 4. เรื่อง “ประวัติการทำงาน” (「履歴書」) และอีกประเด็นคือ การนำเสนอภาพของผู้หญิงที่มีอำนาจเหนือผู้ชาย ในเรื่อง 1. เรื่อง “ผมเบียร์” (「みつあみ」) และ 2. เรื่อง “ซูเปอร์นักกีฬาเบสบอล” (「野球選手のスーパース」) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอหยิบยกผลงานเรื่องสั้น 6 เรื่อง ดังที่กล่าวไปข้างต้น ขึ้นมาศึกษา

1.3 ประโยชน์ของงานวิจัย

สามารถใช้เป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องมุมมองสตรีนิยมในวรรณกรรมสมัยใหม่ของนักเขียนหญิงญี่ปุ่นได้ ตลอดจนเห็นมุมมองและทิศทางงานเขียนของนักเขียนหญิงญี่ปุ่นรุ่นใหม่ที่มีต่อสังคมของญี่ปุ่น อันจะส่งผลให้มีการศึกษาวิจัยงานเขียนของนักเขียนหญิงญี่ปุ่นรุ่นใหม่อื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป

¹⁸ เช่นเรื่อง “ความลับของวิกตอเรีย” (ヴィクトリアの秘密) ซึ่งผู้เขียนตั้งชื่อล้อเลียนไปกับยี่ห้อชุดชั้นในสตรีคือ “Victoria's Secret” จะมีความเชื่อมโยงกับเรื่อง “สวัสดี ดร.สเปนเซอร์ ลีดส์” (拝啓 ドクター・スペンサー・リード様) และเรื่อง “ฟลอรา” (フローラ) เป็นการเล่าถึงจินตนาการของเด็กสาวคนหนึ่งแบบบทกวีต่าง ๆ เรื่องสั้นนอกจากนี้จะไม่มีความเชื่อมโยงกัน

¹⁹ เป็นหนึ่งในเรื่องสั้นที่อยู่ในหนังสือชื่อเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาการนำเสนอภาพผู้หญิงของมัตสึตะ อาโอโกะ ผ่านผลงานเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ตลอดจนวิเคราะห์ว่าผลงานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองเรื่องสตรีนิยมของผู้เขียนอย่างไร

3. ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตของงานวิจัยนี้จะหยิบยกผลงานเรื่องสั้น 6 เรื่อง จากผลงานเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ขึ้นมาศึกษาในประเด็นใหญ่ ๆ คือ การนำเสนอภาพผู้หญิงที่ถูกกดขี่อยู่ใต้ผู้ชาย โดยจะศึกษาไล่เรียงจากเรื่อง 1. เรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” (「女が死ぬ」) 2. เรื่อง “การโง่เขลาและ misogyny” (「ミソジニー解体ショー」) 3. เรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ผุดผ่องที่สุดในดินแดนนี้” (「この国で一番清らかな女」) 4. เรื่อง “ประวัติการทำงาน” (「履歴書」) และอีกประเด็น คือ การนำเสนอภาพของผู้หญิงที่มีอำนาจเหนือผู้ชาย โดยจะศึกษาจากเรื่อง 1. เรื่อง “ผมเปีย” (「みつあみ」) และ 2. เรื่อง “ซูเปอร์นักกีฬาเบสบอล” (「野球選手のスープ」) อนึ่งข้อความภาษาญี่ปุ่นจากเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ใช้ต้นฉบับจาก Matsuda (2022)

4. บทวิเคราะห์

ก่อนทำการวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 6 เรื่อง นั้น ผู้วิจัยขออธิบายเกี่ยวกับแนวคิดสตรีนิยม พอสังเขปดังนี้ พจนานุกรม Cambridge ได้อธิบายความหมายของสตรีนิยม (Feminism) ไว้ว่า “ความเชื่อที่ว่าผู้หญิงควรได้รับสิทธิ์ อำนาจและโอกาสเท่าเทียมกับผู้ชาย และได้รับการปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน หรือชุดของกิจกรรมที่มุ่งหวังจะให้บรรลุสถานะนี้²⁰” ส่วนในเว็บไซต์ Stanford Encyclopedia of Philosophy (Stanford University, Department of Philosophy, 2023) ได้อธิบายไว้ว่า “เป็นที่เข้าใจกันอย่างกว้างขวางว่า สตรีนิยม คือ การอุทิศตนทางปัญญา และการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มุ่งหวังเพื่อที่จะยุติการกดขี่ในเรื่องเพศ โดยมีแรงผลักดันจากการแสวงหาความยุติธรรมทางสังคม การวิจัยเรื่องสตรีนิยมจึงนำเสนอหลากหลายมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การวิจัยสตรีนิยมจะระบุและประเมินหลายวิธีที่บางมาตรฐานถูกใช้ในการกีดกัน ด้อยค่า ตลอดจนการกดขี่ผู้คนบนพื้นฐานของเพศ ตลอดจนวิธีการที่อัตลักษณ์ทางเพศถูกสร้างขึ้น เพื่อให้สอดคล้องและคำนวณมาตรฐานของสังคมแบบปิตาธิปไตย ในการทำเช่นนั้น การวิจัยสตรีนิยมพยายามจะเข้าใจรากฐานของระบบที่มีอยู่ในเกือบทุกแห่งและทุกยุคทุกสมัย นอกจากนี้ ยังค้นหาว่าการจะเป็นสังคมที่

²⁰ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/feminism>

ยุติธรรมควรมีลักษณะอย่างไร” ทางฝั่งญี่ปุ่นเอง Ueno (2022, p. 16) ได้กล่าวเกี่ยวกับ “สตรีนิยม” ไว้ว่า “แต่เดิมทีที่เรียกว่า “สตรีนิยม” มีความหมายอย่างไรกัน การรณรงค์เคลื่อนไหวที่จะถูกนิยามว่าเป็นสตรีนิยมได้ ต้องประกอบไปด้วย 2 เงื่อนไข ได้แก่ ประการแรก เป็นการรณรงค์เคลื่อนไหวที่ผู้หญิงดำเนินการเอง กล่าวคือ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้หญิงกับผู้ชายเรียนรู้ไปด้วยกันหรือถูกชี้นำจากผู้ชาย ประการที่สอง เป็นการเรียกร้องเพื่อปลดปล่อยให้ผู้หญิงพ้นจากการกำหนดบทบาททางเพศ หมายถึง ปลดปล่อยจาก “ความเป็นผู้หญิง” ซึ่งเมื่อสักครู่นี้ที่กล่าวถึงผู้หญิงญี่ปุ่นสายเสรีนิยมจะตรงกับเงื่อนไขทั้งสองข้อนี้”

จากข้างต้นสามารถสรุปแนวคิดสตรีนิยมได้ว่า เป็นได้ทั้งความเชื่อและการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคทั้งหญิงและชาย เป็นการปลดปล่อยผู้หญิงจากการสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นผู้หญิง” ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย ตลอดจนการกดขี่และด้อยค่าผู้หญิง ซึ่งในผลงานเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” นี้ มัตสึดะได้นำเสนอภาพผู้หญิงซึ่งสอดคล้องไปกับแนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม ในประเด็นที่ผู้หญิงถูกตีกรอบจาก “อัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิง” ที่สังคมสร้างขึ้น รวมถึงภาพผู้หญิงที่ถูกกดขี่ในสังคมปิตาธิปไตย ดังปรากฏในส่วนวิเคราะห์ต่อไปนี้

4.1 การนำเสนอเรื่องการสร้างภาพจำให้กับบทบาทผู้หญิง

เรื่องสั้น “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ซึ่งใช้ชื่อเดียวกับชื่อหนังสือนั้น กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงในภาพยนตร์และการชมภาพยนตร์เรื่องนั้นของตัวละครกลุ่มหนึ่ง โดยที่พวกเขาต่างเข้าชมด้วยจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน เนื้อเรื่องบรรยายถึงการสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้กับตัวละครหญิงในเรื่อง เพื่อให้เนื้อเรื่องดำเนินต่อไปหรือเป็นจุดหักเหให้เรื่องมีความสนุกเข้มข้นขึ้น แม้ว่าในบางครั้งอาจจะดูไม่สมเหตุสมผลก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการให้ตัวละครผู้หญิงตาย แต่งงาน ตั้งครรภ์ แท้ง หรือบางครั้งถูกล่วงละเมิดทางเพศเพื่อเป็นเหยื่อการระบายอารมณ์ของผู้ชาย ตัวละครผู้หญิงในเรื่องมักถูกกำหนดให้เป็นไปตามอำเภอใจ ทุกอย่างเป็นไปเพื่อแสดงออกว่าผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิง และการนำเสนอภาพจำเหล่านั้นอยู่บ่อยครั้ง และทำจนเป็นเหมือนเรื่องปกติทำให้ผู้ชมมักจะมีภาพจำนั้น ๆ ติดตัวไป จนบางครั้งอาจเผลอเผลอคิดไปว่าในโลกแห่งความเป็นจริงก็คงเหมือนกับในภาพยนตร์ ดังเช่นกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ในเรื่องนี้ ที่เมื่อชมภาพยนตร์จบแล้วออกมาด้านนอกและพบกับหญิงสาวนอนจมกองเลือดอยู่ที่ถนน พวกเขาจึงพาลคิดไปว่าผู้หญิงตรงหน้าพวกเขาจะเหมือนกับภาพผู้หญิงที่พวกเขาเห็นในภาพยนตร์

บทวิจารณ์จากเว็บไซต์ The Feminist Bibliothecary²¹ (2020) ได้เขียนเกี่ยวกับผลงานเรื่องนี้ ตอนหนึ่งกล่าวว่า “ผลงานเรื่อง ‘ผู้หญิงสิ้นชีพ’ ของมัตสึดะ อาโอโกะ ได้รับการแปลจากภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาอังกฤษโดย Polly Barton นับว่าเป็นผลงานเรื่องสั้นที่สนุก น่าติดตาม

²¹ <https://thefeministbibliothecary.wordpress.com/2020/05/17/lite-reads-review-the-woman-dies-by-aoko-matsuda/>

และโหดร้าย เนื้อเรื่องมุ่งประเด็นไปที่วิถีทางที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงเท่านั้น ผู้หญิงต้องผ่านประสบการณ์ความเจ็บปวดเพื่อก่อให้ความสำเร็จแก่ผู้ชม มีการเปิดเรื่องที่แตกต่างจากชนบททั่วไป ช่วงแรกของเรื่องจากสี่ส่วนแนะนำถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นต่าง ๆ เหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นการตายของผู้หญิง การแต่งงาน การแท้งลูก หรือการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ด้านหนึ่งของผลงานเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจารณ์อย่างเผ็ดร้อนถึงภาพยนตร์และหนังสือที่ใช้บาดแผลทางใจของผู้หญิงในการทำให้เรื่องราวโดยเฉพาะรอบ ๆ ตัวผู้ชายดำเนินต่อไป” จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่าตัวละครผู้หญิงถูกปฏิบัติตามอำเภอใจ และต้องผ่านประสบการณ์เลวร้ายและเจ็บปวดเพื่อผลประโยชน์ของผู้ชาย นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วผู้วิจัยคิดว่าสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอผ่านเรื่องนี้อีกประเด็นคือ เรื่องการนำเสนอภาพจำของบทบาทผู้หญิงและความเคยชินในภาพจำของผู้ชมเหล่านั้น ดังเช่นข้อความจากเนื้อเรื่องดังต่อไปนี้

「彼が慟哭するために死ぬ。元気に打ちひしがれる彼の横で、彼女はもの言わず横たわる。彼のために、彼女が死ぬ。我々はそれを見る。我々はそれを読む。我々はそれを知る²²。」

(Matsuda, 2022, p. 65)

“เธอตายไปเพื่อให้เขาโศกเศร้า เธอนอนนิ่งอยู่ข้างกายเขาผู้ไร้ซึ่งเรี่ยวแรง เธอตายเพื่อเขา พวกเราเฝ้ามองสิ่งนั้น พวกเราอ่านสิ่งนั้น พวกเรารับรู้สิ่งนั้น”²³

จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอประเด็นที่ว่า ตัวละครผู้หญิงถูกทารุณกรรมในหลายรูปแบบ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ตัวละครผู้ชายและสิ่งนี้ได้ถูกถ่ายทอดซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์หรือหนังสือ โดยกลายเป็น “ชนบท” แบบหนึ่งที่ฝังรากลึกทีละน้อย ๆ อยู่ในตัวผู้ชมหรือผู้อ่านว่า การที่เรื่องราวดำเนินไปเช่นนั้นเพราะมันต้องเป็นอย่างนั้น โดยที่ผู้ชมหรือผู้อ่านอาจจะไม่เคยเกิดข้อกังขาว่ามีความจำเป็นที่ผู้หญิงต้องถูกทารุณกรรมเช่นนั้น หรือสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นที่เกิดกับตัวละครผู้หญิงสมเหตุสมผลต่อการดำเนินเรื่องราวโดยรวมหรือไม่ นอกจากนี้ในอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงฉากที่เด็กเห็นตัวละครหญิงถูกข่มขืนและพยายามสอบถามพ่อแม่ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่พ่อแม่กลับตอบลูกด้วยที่ทำดังต่อไปนี้

²² เส้นที่ขีดใต้ข้อความในแต่ละส่วนเป็นของผู้วิจัย

²³ คำแปลภาษาไทยจากเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ทั้งหมดที่อ้างอิงในบทความนี้ แปลโดยผู้วิจัย

「『レイプされたのよ』口ごもった親は妙にそっけなく、なんでもないことのようにこういって、我々から目を逸らす。しかし、いきなりレイプと言われても、我々にはよくわからない。だから聞いたのに。けれど、親の横顔からはこれ以上聞いてくれるなという強い意志が感じられる。オーケー、じゃあこれはなんでもないことなんだね。我々はそう納得する。別にそれならそれで問題ない。さっきのはただのレイプ。それに、話はどんどん先に進んでいる。」

(Matsuda, 2022, p.69-70)

“พ่อแม่ตอบส่ง ๆ อย่างไม่เต็มปากเต็มคำว่า “ก็ถูกข่มขืนไง” พลางหลบสายตาจากเราประหนึ่งว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่อย่างว่าจู้ ๆ มาบอกว่าถูกข่มขืน พวกเราจะไปเข้าใจในทันทีได้อย่างไร พวกเราเลยถามออกไปไล่ๆ แต่ทว่า พวกเราสัมผัสได้ถึงความตั้งใจอย่างแรงกล้าจากใบหน้าด้านข้างของพวกท่าน ว่าอย่ามาเข้าขี้มากไปกว่านี้นะ โอเค นั่นนี่หมายถึงเรื่องเล็กน้อยสินะ พวกเรา จะเข้าใจกันแบบนั้น ถึงจะเป็นเช่นนั้นก็ได้เป็นปัญหาใด ๆ เมื่อตะกี้ก็เป็นเพียงแค่การถูกข่มขืน และแล้วเรื่องราวก็ดำเนินต่อไป”

จากข้อความข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มัตสึดะต้องการให้ผู้ชมและผู้อ่านนึกคิด และตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้าง “ภาพจำ” อันแสนเจ็บปวดให้กับตัวผู้หญิงที่ปรากฏออกมาในสื่อต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่ “ภาพจำ” เหล่านั้นต่างเป็นประสบการณ์อันเลวร้ายและใหญ่หลวงต่อผู้หญิง แต่สิ่งเหล่านั้นกลับถูกทำให้รู้สึกราวกับว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและเป็นธรรมดาที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้เรื่องราวดำเนินต่อไป ผู้เขียนเล่าเรื่องเชิงเสียดสีว่าบางครั้งสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกทำให้เป็นเรื่องธรรมดา เช่นนี้ นานวันเข้าผู้ชมก็จะชินชากับภาพจำเหล่านั้นจนเพิกเฉยหรือปราศจากความสนใจต่อการกระทำเช่นนั้นแม้กระทั่งกลุ่มผู้ชมที่อาจจะเป็นผู้หญิงเองด้วยก็ตาม รวมไปถึงละเลยที่จะตั้งคำถามว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นสมเหตุสมผลหรือไม่ หรือจำเป็นหรือไม่ที่ต้องเกิดกับตัวผู้หญิงเสมอไป นอกจากนี้การนำเสนอ “ภาพจำ” ของผู้หญิงเหล่านี้ในอีกนัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีอำนาจนำของผู้ชายที่เหนือกว่าผู้หญิง ที่สามารถทำให้ผู้หญิงมีบาดแผลหรือตายไปเพียงเพื่อคงความสำคัญให้กับบทบาทของผู้ชายต่อไป ไม่เพียงเท่านี้ การสร้าง “ภาพจำ” ดังกล่าวส่งผลต่อมาถึงโลกแห่งความเป็นจริงนอกจอภาพยนตร์ว่าผู้หญิงจะต้องเป็นเช่นนั้น ดังที่กลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ในเรื่อง เมื่อเดินออกจากโรงภาพยนตร์แล้วมาพบหญิงสาวนอนจมกองเลือดอยู่ด้านนอก พวกเขาจึงพากันคิดว่าผู้หญิงที่พวกเขาเห็นตรงหน้าจะมีชะตากรรมเช่นเดียวกับผู้หญิงที่พวกเขาชมจากภาพยนตร์

4.2 การวิจารณ์แนวความคิด “เกลียดชังผู้หญิง”

เรื่องสั้น “การโชร้งฆ่าและ misogyny” (「ミソジニー解体ショー」) แม้จะไม่ได้มีการนำเสนอภาพผู้หญิงตรง ๆ แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็น “ความเกลียดชังผู้หญิง” ซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่ผู้เขียนใช้ชื่อเรื่องในความหมายเชิงเสียดสี เรื่องนี้มันดัดแปลงใช้รูปแบบการเล่าเรื่องแบบ monologue (บทพูดคนเดียว) ของผู้สารถิตายมิตโอดิโตะคนหนึ่ง เขากำลังแสดงโชร้งฆ่าและสิ่งที่เรียกว่า “misogyny” ต่อหน้าเหล่าสฤภพสตรโ โดยเขาฆ่าและชิ้นส่วนไล่ตั้งแต่หัว ลำตัว เรื่อยไปจนถึงกระดูก ก่อนอื่นเพื่อเป็นการทำความเข้าใจแนวความคิด “misogyny” (การเกลียดชังผู้หญิง) ผู้วิจัยขออธิบายเกี่ยวกับแนวความคิด “เกลียดชังผู้หญิง” พอสังเขปดังต่อไปนี้

Srivastava et al. (2017) ได้อธิบายคำว่า “misogyny” ไว้ว่า คำว่า “misogyny” มาจากภาษากรีกโบราณคำว่า “mīisogunīā” หมายถึง ความเกลียดชังที่มีต่อผู้หญิง ความเกลียดชังผู้หญิงนี้ได้ปรากฏในหลายรูปแบบ อาทิเช่น อภิสัทธิ์ของผู้ชาย ระบบบิตาธิปไตย การเลือกปฏิบัติทางเพศ การล้งละเมิดทางเพศ การถูกรังแกผู้หญิง ความรุนแรงต่อผู้หญิง และการทำให้ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ” (Srivastava et al., 2017, p. 111) ประเทศญี่ปุ่นรับคำนี้มาใช้ในความหมายเช่นเดียวกัน Ueno (2023) อธิบายเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “misogyny” หรือ 「ミソジニー」 ในภาษาญี่ปุ่นว่า “ミソジニー แปลว่า “ความเกลียดชังผู้หญิง” หรือจะแปลว่า “เกลียดผู้หญิง” ได้เช่นกัน ผู้ชายที่มีแนวความคิด misogyny มีอยู่มากที่ชอบผู้หญิง อาจจะฟังดูแปลกไปบ้างว่าทั้ง ๆ ที่ “เกลียดผู้หญิง” แต่กลับ “ชอบผู้หญิง” หากเป็นเช่นนั้นจะมีคำแปลที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น นั่นคือ “การเหยียดหยามผู้หญิง” เนื่องจากพวกเขามองผู้หญิงเป็นเพียงเครื่องมือปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศเท่านั้น พวกเขาจึงมีปฏิกิริยาตอบสนองเฉพาะกับ “สัญลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง” เช่น เรือนร่างอันเปล้าเปลือยหรือผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้น เป็นต้น” (Ueno, 2023, p. 11)

จากในเนื้อเรื่อง “การโชร้งฆ่าและ misogyny” นั้น ผู้เขียนได้นำแนวความคิดนามธรรมของ “misogyny” มาใช้เสมือนเป็นวัตถุที่จับต้องได้ โดยกำหนดให้มีส่วนหัว ลำตัว และกระดูก รูปแบบการนำแนวความคิด หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นนามธรรมมาสมมติให้เป็นสิ่งของ หรือบางครั้งใช้เทคนิคบุคคลาธิฐาน เพื่อให้สิ่งนั้น ๆ มีชีวิต ยังพบได้ในเรื่องสั้นเรื่องอื่น ๆ²⁴ ในผลงานเรื่องผู้หญิงสิ้นชีพ นี้เช่นกัน ระหว่างการฆ่าและสิ่งที่เรียกว่า “misogyny” มีการบรรยายภาพไว้ว่า

²⁴ เช่นพบการใช้เทคนิคบุคคลาธิฐานให้ “เพลงชาติ” เป็นตัวละครที่แอบตกหลุมรักเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ผู้ซึ่งไม่เคยร้องเพลงชาติเลยในเรื่อง 「ナショナルアンセムの恋わずらい」 (เพลงชาติผู้คลั่งรัก)

「さてさて、卒倒するご婦人が続出するほど、中にはこんなに汚い、どす黒いものがたくさん詰まっているんですね。しかもぶくぶく、ごぼごぼと泡立ち、下水管から溢れるようにして出てくる。なんとも形容しがたい、嫌な色をしています。わたくしの染み一つなかった白衣も、飛び散った汚物でございます。毎回こうなんですよ。ハハハ、洗濯が追いつかず困ります」

(Matsuda, 2022, p.134)

“ไอ้อะไรนี่ ด้านในนี้สกปรกเลอะเทอะ มีของดำปืดปืดแน่นไปหมดเลย ขนาดทำให้คุณผู้หญิงหลายท่านเป็นลมล้มพับไปตาม ๆ กันเลยนะครับ แถมยังมีฟองฟู่ทะลักออกมาอีกยังกับไหลล้นออกมาจากท่อน้ำทิ้ง สีก็น่าเกลียด จนยากจะสรรหาคำมาบรรยาย เป็นของสกปรกที่มักจะกระเด็นมาโดน ชุดขาวจี๊วะของกระผม เป็นอย่างนี้ทุกครั้งเลยครับ ฮ่า ๆ ๆ ชักไม่ค่อยออก ลำบากทีเดียวครับ”

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า แม้ไม่มีการระบุพรรณานิสัยฐานที่แน่ชัดของสิ่งที่เรียกว่า “misogyny” ในเรื่องนี้ แต่จากตัวอย่างเนื้อหาข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนต้องการนำเสนอว่า “misogyny” เป็นสิ่งสกปรก น่ารังเกียจและน่าขยะแขยง ตลอดจนไร้ซึ่งประโยชน์ใด ๆ และการใช้คำว่า “ซ่าแหละ” ในชื่อเรื่องแสดงถึงการเสียดสีแนวความคิดนี้เช่นกัน ในเรื่องยังมีการบรรยายว่าการสาธิตในครั้งนี้ได้จัดแสดงขึ้นในห้างสรรพสินค้า เพื่อเป็นการตอกย้ำว่า “misogyny” เป็นสิ่งที่ไร้ค่าด้วยนั้น ได้มีการบรรยายเทียบกับการขายปลาหูนาในห้างควบคู่ไปด้วย ตรงที่ว่า 「先ほどから聞こえてくる館内放送によれば、今日はマグロがお買い得のようです。」 (Matsuda, 2022, p. 135) “ผมได้ยินประกาศของห้างตั้งแต่เมื่อสักครู่แล้วว่า วันนี้ปลาทูน่าราคาสุดคุ้มครับ” ซึ่งเมื่อเทียบกับ “misogyny” ที่มีแต่ความน่ารังเกียจ ไร้ประโยชน์ดังข้างต้นแล้ว ปลาทูน่ายังเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีประโยชน์มากกว่า เท่ากับเป็นการตอกย้ำว่า “misogyny” ในตัวไปด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ตอกย้ำภาพพจน์ด้านลบอื่น ๆ อีกเช่น 「わかります。ひどいニオイですよ。どうしたらこんな悪臭になるのでしょうか。」 (Matsuda, 2022, p. 135) “ผมทราบครับ กลิ่นมันเหม็นเหลือทนจริง ๆ นะครับ ทำไมถึงได้กลิ่นเลวร้ายขนาดนี้หนอ” และในตอนท้ายเมื่อผู้ชายมีดีโอได้ซ่าแหละ “misogyny” เรียบร้อยแล้ว เขาได้กล่าวว่า

せっかくここまでご覧頂いた解体ショーですが、残念なことに、最後にご試食頂くことはできません。この通り、ぐっちゃぐちゃですからね。ご存じの通り二オイもひどく、とても食べられたもんじゃない。まあ、誰も食べたくないと思いますが。」

(Matsuda, 2022, p. 136)

“ทุกท่านอดสำหรับตั้งใจรับชมการชำแหละมากระทั่งถึงตอนนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง กระผมคงให้ทุกท่านลองชิมไม่ได้นะครับ ตามที่ทุกท่านได้เห็นมันและเทไปหมดเลยครับ แกมกลิ่นก็ร้ายกาจตามที่ทุกท่านทราบ ไม่ใช่ของที่จะกินได้ครับ กระผมคิดว่าคงไม่มีใครอยากจะกินด้วยซ้ำ”

จากข้อความข้างต้น สุกท้ายเมื่อชำแหละเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่เรียกว่า “misogyny” ในเรื่องก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ สรุปได้ว่าในเรื่อง “การชำแหละและ misogyny” นั้นเป็นการเล่าเรื่องโดยนำหลักความคิด misogyny มาเปรียบเทียบเป็นวัตถุ ผู้เขียนได้ใช้การชำแหละเหมือนกับเป็นการเสียดสีว่า “misogyny” เป็นสิ่งสกปรก ร้ายกาจและน่ารังเกียจซึ่งเป็นภาพแทนของพฤติกรรม “ความเกลียดชังผู้หญิง” ที่ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบในสังคม และจากการที่มีการกล่าวย่ำในเรื่องอยู่หลายแห่งว่าการแสดงโชว์สาธิตนี้ ทำต่อหน้ากลุ่มสุภาพสตรีนั้น ก็เพื่อเป็นการนำเสนอให้ผู้หญิงตระหนักถึงภัยคุกคามความน่ารังเกียจของแนวความคิดเกลียดชังผู้หญิงนี้ นอกจากนี้การใช้รูปแบบการเล่าเรื่องแบบนำเสนอต่อหน้าผู้ชมทั้งในเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” ที่มีผู้ชมเป็นผู้ชมภาพยนตร์ และในเรื่อง “การชำแหละและ misogyny” ที่มีกลุ่มสตรีเป็นผู้ชมการสาธิต ยังอาจกล่าวได้ว่าเหมือนเป็นการนำเสนอประเด็นด้านภาพจำของผู้หญิงในสื่อต่าง ๆ ที่มักจะเจอไปด้วยอคติทางเพศ กับความเลวร้ายของแนวความคิดเกลียดชังผู้หญิงให้ออกมาให้เห็นต่อหน้า เพื่อให้ผู้รับชมสื่อต่าง ๆ เหล่านั้นตระหนักและขบคิดว่าคุณหญิงควรถูกปฏิบัติเยี่ยงนั้นหรือไม่

4.3 ภาพผู้หญิงที่ถูกประเมินค่าเป็นวัตถุทางเพศและการวิจารณ์ภาพผู้หญิงในเทพนิยาย (fairy tale)

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอเล่าเรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ผุดผ่องที่สุดในดินแดนนี้” (「この国で一番清らかな女」) ขึ้นมาศึกษา

เรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ผุดผ่องที่สุดในดินแดนนี้” ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องเหมือนเทพนิยายเรื่องเล่าว่าในดินแดนแห่งหนึ่งมีเจ้าชายองค์หนึ่งที่ทรงอยากจะอภิเษกสมรสกับผู้หญิงที่บริสุทธิ์ผุดผ่องที่สุดในเมือง ชนิดที่ไม่เคยโดนชายใดสัมผัสตัวมาก่อนเลย ในเรื่องกล่าวว่าขณะนั้นวิทยาศาสตร์สามารถสร้างเอ็พพมจารีใหม่ได้ เจ้าชายจึงได้ทรงให้ว่านให้นักวิทยาศาสตร์หาวิธีที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของหญิงสาวให้ได้ จนนักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์แว่นตาพิเศษซึ่งเมื่อเจ้าชายได้ทรงสวมแว่นตาและมองไปที่หญิงสาวแล้วจะสามารถเห็นส่วนที่เรืองแสง (ส่วนที่เคยโดนชายอื่นสัมผัส) ได้ทันที เจ้าชายทรงดีใจเป็นอย่างยิ่ง และได้เรียกผู้หญิงทุกวัยในเมืองมารวมตัวกันเพื่อทรงเลือกคู่ครอง เมื่อเจ้าชายได้ทรงสวมแว่นตาและมองไปยังผู้หญิง

เหล่านั้นแล้ว เจ้าชายต้องบังเกิดความแปลกใจเพราะไม่ว่าจะเป็นเด็กผู้หญิง หญิงสาว ตลอดจนหญิงชราจะปรากฏที่เรืองแสงไม่มากก็น้อย ดังตอนที่บรรยายว่า

「年齢と比例して体の光っている場所も増えましたが、十歳に満たない少女でさえ、どこか光っていることに王子は驚きました。この国の女たちは墮落している。王子は嘆きました。王子は、性的に触れられるという行為に、強姦や痴漢、性的虐待など、いくつかのバリエーションがあることなど思いつきもしませんでした。仮に知っていたとしても、王子の結論は同じだったでしょう、その女は清らかではない。ただそれだけのことです。」

(Matsuda, 2022, p. 113)

“ยิ่งอายุมากขึ้นส่วนเรืองแสงตามร่างกายก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เจ้าชายรู้สึกแปลกพระทัยว่าแม้กระทั่งเด็กผู้หญิงอายุยังไม่เต็ม 10 ขวบ ยังมีที่เรืองแสงกับเขาด้วย เจ้าชายทรงคร่ำครวญ ผู้หญิงในดินแดนนี้ช่างประพัตต์ตัวเหลวแหลก แต่เจ้าชายทรงนึกภาพไม่ออกว่าการสัมผัสทางเพศมีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำชำเรา การลวนลาม การทารุณกรรมทางเพศ หรือแม้สมมติว่าจะทรงรู้อย่างก็ตาม แต่ข้อสรุปของเจ้าชายก็คงเป็นเหมือนเดิมกระมังว่าผู้หญิงคนนั้นมีมลทิน พระองค์ทรงสรุปได้เพียงแค่นั้นจริง ๆ”

การที่เจ้าชายประสงค์จะทรงเลือกคู่ครองอภิเษกสมรสกับผู้หญิงที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง สะท้อนให้เห็นถึงการประเมินคุณค่าของผู้หญิงจากความบริสุทธิ์เท่านั้น โดยมีได้พิจารณาปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น นิสัยใจคอ ความฉลาดเฉลียว นอกจากนี้การใช้อุปการณ์ “แว่นตา” ในเรื่องซึ่งถูกใช้เป็นเชิงสัญลักษณ์นั้น สามารถตีความได้ว่า ผู้ชายมักจะเป็น “ฝ่ายจ้องมอง” ในขณะที่ผู้หญิงมักจะตกเป็น “เป้าหมายของการจ้องมอง” อยู่ทั่วไป ผู้เขียนอาจต้องการชี้ให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิงสาวในเรื่องสะท้อนมุมมองที่ว่า ผู้ชายมักจะเลือกกำหนดผู้หญิงจากเรื่องเพศก่อน และจากในเรื่องที่ให้เจ้าชายเป็นฝ่ายเลือกหญิงสาวแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น ยังนำเสนอให้เห็นภาพอภิสัทธิต์ของผู้ชายที่เหนือกว่าผู้หญิงในด้านที่เป็น “ฝ่ายได้เลือก” ส่วนผู้หญิงเป็นได้แค่เพียง “ฝ่ายถูกเลือก” เท่านั้น นอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวมา ข้อความข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการถูกคุกคามทางเพศของผู้หญิงในหลาย ๆ รูปแบบจากผู้ชายที่ยังคงดำเนินต่อไปกับผู้หญิงทุกวัย ในขณะที่ยังมีผู้ชายบางกลุ่มที่ยังให้ความสำคัญกับความบริสุทธิ์ของผู้หญิง แต่ในทางกลับกันก็มีผู้ชายอีกส่วนหนึ่งที่คอยคุกคามและทำร้ายผู้หญิงอยู่เรื่อยมา

นอกจากนี้ อีกประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจในเรื่องนี้คือ รูปแบบการเล่าเรื่องของผู้เขียน การเล่าเรื่องโดยมีองค์ประกอบตัวละครเอกเป็นเจ้าชาย รวมไปถึงการประกาศเรียกหญิงสาวจำนวนมากมาชุมนุมกัน เพื่อเจ้าชายจะได้เลือกคู่ครองนั้น สามารถเชื่อมโยงไปถึงเรื่องเล่าแบบ

เทพนิยาย (fairy tale) ได้ ขนบของเทพนิยายส่วนใหญ่ที่เป็นที่รู้จักกันดี มักจะเป็นเรื่องราวของ เจ้าชายผู้กล้าหาญออกผจญภัย ฝ่าฝันอุปสรรค โดยต้องต่อสู้กับปีศาจเพื่อช่วยเหลือหญิง (หรือเจ้าหญิง) อันเป็นที่รัก และในท้ายเรื่องทั้งคู่จะได้ลงเอยแต่งงานกัน และอยู่กินด้วยกัน อย่างมีความสุขตลอดไป นอกจากนี้จะมีโครงเรื่องเป็นลักษณะเช่นนี้แล้ว เห็นได้ว่าในด้าน แบบแผนทางเพศ (stereotype) ของตัวละครชายหญิงมักมีลักษณะร่วมกัน Kuykendal and Sturm (2007) ได้อธิบายเกี่ยวกับแบบแผนทางเพศที่มักปรากฏในเทพนิยายไว้ว่า “เรื่องราวใน เทพนิยายจะนำเสนอภาพผู้หญิงว่า “อ่อนแอ ว่านอนสอนง่าย ต้องพึ่งพาผู้อื่น และต้องยอม อภิศัตนเอง” ในขณะที่ผู้ชายนั้น จะถูกนำเสนอภาพว่า “แข็งแรง กระตือรือร้น และมีอำนาจ ครอบงำ” เทพนิยายให้คำจำกัดความผู้หญิงว่า เป็นวัตถุที่สวयงาม ไร้ซึ่งพลังในการเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ในชีวิตของตนเอง ในขณะที่ตัวละครผู้ชายในเทพนิยายเป็นผู้มีอำนาจในการลิขิต ชะตากรรมของตนเอง (ย่อ) ตัวละครหญิงในเทพนิยายที่มีพลังอำนาจนั้น มักจะมีลักษณะ อับลัษณ์หรือไม่ก็เป็นปีศาจ ข้อยกเว้นของกฎเกณฑ์นี้จะเป็นกลุ่มหญิงฉลาดหรือเทพธิดา แม่ทูนหัว อย่างไรก็ตามผู้หญิงกลุ่มผู้มีพลังอำนาจเหล่านี้จะถูกแยกออกจากกลุ่มผู้หญิงของ เทพนิยายตามแบบเดิม ตรงประเด็นที่ว่าพวกเธอมักไม่ไข่มุขนุญธรรมตาทั่ว ๆ ไป” (Kuykendal & Sturm, 2007, p. 39) ส่วน Nanda (2014) ได้อธิบายไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับภาพลักษณ์ ของผู้หญิงที่ปรากฏในเทพนิยายว่า “เทพนิยายรวมเอาด้านที่สังคมพยายามทำให้ผู้หญิง ไม่มีปากเสียง และกดขี่ให้พวกเธอเป็นเพียงผู้รับการกระทำ เทพนิยายส่วนมากเสริม แนวความคิดที่ว่าผู้หญิงควรเป็นภรรยาและมารดา ว่านอนสอนง่ายและอภิศัตนเอง ผู้หญิงที่ดี ที่ปรากฏในเรื่อง ควรจะนิ่งเงียบ เป็นผู้รับการกระทำต่าง ๆ ไม่มีความทะเยอทะยาน งดงาม และมีความหวังในเรื่องการแต่งงาน” (Nanda, 2014, p. 248)

ในเรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ผู้ผ่องที่สุดในดินแดนนี้” ในที่สุดเจ้าชายก็ได้พบกับผู้หญิงที่ บริสุทธิ์ผู้ผ่อง ไร้มลทินใด ๆ ดังตอนที่กล่าววว่า

「奇跡です。しかも、なんと美しい女でしょう。白色の顔に桜色の唇。さらさらの茶色い髪は胸のあたりまで垂れ、丰满な胸は白いワンピースのボタンをはじき飛ばそうなほどです。みつけた。王子はこの国で一番清らかな女を見つけました。さずが王子です。」

(Matsuda, 2022, p. 114)

“ปาฏิหาริย์ได้บังเกิดขึ้นแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นช่างเป็นหญิงสาวที่งดงามเสียนี้ กระไร ริมฝีปากสีชมพูอ่อนบนใบหน้าขาวนวล ผมสีน้ำตาลยาวสลวยลงมาถึง หน้าอก หน้าอกอันอวบอืดจนแทบจะทำให้เม็ดกระดุมบนชุดกระโปรงสีขาว กระเด็นหลุดออกมา พบแล้ว ในที่สุดเจ้าชายก็ทรงได้พบหญิงผู้บริสุทธิ์ ผุดผ่องที่สุดในดินแดนนี้เสียที สมแล้วที่เป็นเจ้าชาย”

ผู้เขียนได้สร้างตัวละครผู้หญิงตามชนบทของเทพนิยายคือเป็นหญิงที่มีความบริสุทธิ์ งดงาม ผุดผ่อง และอ่อนเยาว์ (Nanda, 2014, p. 248) แต่จากตัวอย่างข้อความข้างต้น ผู้เขียน ได้เพิ่มเอาความเย้ายวนอันเป็นเสน่ห์ทางเพศแบบสตรีเข้าไปในตัวละครด้วย ซึ่งโดยปกติแล้ว ลักษณะเช่นนี้จะไม่พบในชนบทแบบแผนของตัวละครหญิงในเทพนิยาย กล่าวได้ว่าเป็น ความพยายามของผู้เขียนที่จะสร้างรูปแบบใหม่ให้กับตัวละครหญิง เมื่อเจ้าชายได้ทรงพบกับ ผู้หญิงตามที่ทรงปรารถนาแล้ว ก็จัดให้มีการอภิเษกสมรส แต่ทว่าทุกสิ่งก็ไม่เป็นไปตามที่ เจ้าชายทรงคิด เพราะในคืนเข้าหอวันแรก เมื่อเจ้าชายทรงพยายามจะเข้าหาผู้หญิงคนนี้ แต่เจ้าชายกลับถูกเธอชกตอยทำร้ายร่างกายอยู่รำไป โดยได้มีบทบรรยายเกี่ยวกับการกระทำ ของหญิงสาวว่า

「曰く、女の両親は世の中の恐ろしい事件に胸を痛め、娘に幼い頃から武道を習わせたということでした。両親は彼女に言いました。触れられないためには、触れられる前に殴るしかない。殴れと。娘は両親の教えた素直に従い、殴りまくって成長したため、今となっては、いやらしい気配を察するともう体に先に動いてしまう。（略）女の話聞いて、なぜ彼女だけが光っていなかったのか理解した王子は、それから失神した。」

(Matsuda, 2022, p. 115)

“ทีَ่مَاที่ไปของเรื่องนี้ก็คือ พ่อแม่ของหญิงสาวเจ็บปวดกับเหตุการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ จึงให้บุตรสาวร่ำเรียนวิชาป้องกันตัวตั้งแต่เล็ก พ่อแม่กล่าวกับบุตรสาวตนเองว่าเพื่อไม่ให้ใครมาแตะเนื้อต้องตัวเรา ต้องชิงตอยเขาก่อนที่เขาจะมาแตะตัวเรา จงตอยเลย บุตรสาวเชื่อฟังตามที่พ่อแม่สั่งสอนเป็นอย่างดี จึงเติบโตขึ้นมาด้วยการตอยไม่ยั้ง แม้กระทั่งตอนนี้หากดูแววไม่สู้ดีก็จะชิงลงมือก่อน (ย่อ) เมื่อได้ฟังเรื่องราวของหญิงสาวแล้ว เจ้าชายจึงทรงเข้าพระทัยว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ปรากฏที่เรื่องแสงบนเรือนร่างของเธอเลย ก่อนที่พระองค์จะทรงเป็นลมล้มพับไป”

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่าผู้เขียนได้พยายามที่จะรื้อชนบทของเทพนิยายที่ตัวละครผู้หญิงมักจะเป็นฝ่ายอ่อนแอ และต้องรอให้เจ้าชาย (ผู้ชาย) มาช่วยเหลือให้รอดพ้นจากชะตากรรมของตัวเอง ตามที่ Nanda (2014) กล่าวไว้ว่า “ในเทพนิยาย ความนิ่งเฉยเป็นคุณสมบัติอันทรงคุณค่าและมีเกียรติมากที่สุดที่ผู้หญิงพึงครอบครองไว้ ไม่ใช่ตัวผู้หญิงเองที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองให้รอดพ้นจากภัยอันตรายหรือสถานการณ์อันไม่พึงประสงค์ได้ แต่กลับเป็นฝ่ายชายต่างหากที่ต้องไปช่วยเหลือเธอ” (Nanda, 2014, p. 248) หากแต่ในเรื่อง “หญิงผู้บริสุทธิ์ ผุดผ่องที่สุดในดินแดนนี้” ตัวละครผู้หญิงถูกสร้างมาให้สามารถปกป้องตัวเองจากเงื้อมมือของ

ผู้ชายได้ และผู้เขียนยังได้ลอบทาบหาของผู้ชายลงจากในเทพนิยายที่มักจะยกย่องว่าฝ่ายชายเป็นวีรบุรุษ แต่ในตอนท้ายของเรื่องนี้ได้มีการบรรยายว่าในระหว่างที่ทรงเผ้ารอให้เธอคุ้นเคยกับพระองค์นั้น เจ้าชายยังคงโดนเจ้าสาวป้ายแดงของพระองค์ต่อจนนมทุกวัน แต่พระองค์ก็ทรงมีกล้าแพร้งพรายเรื่องนี้ให้ใครรับรู้เพราะทรงอับอาย กล่าวโดยสรุปในผลงานเรื่องสั้นนี้ นอกจากจะเป็นการเสียดสีมุมมองการดูแคลนผู้หญิง โดยประเมินค่าจากเรื่องเพศแล้ว มัตสึดะยังพยายามรื้อมายาคติในเรื่องแบบแผนตัวละครชายและหญิงที่มักปรากฏในเทพนิยายที่เราคุ้นชินกันมานาน ซึ่งบางครั้งเราอาจหลงลืมไปว่าการสร้างแบบแผนตัวละครชายหญิงลักษณะเช่นนี้ จะเป็นการปลุกฝังอคติทางเพศสภาพให้กับผู้อ่านโดยที่ผู้อ่านไม่รู้ตัวก็เป็นได้

4.4 ภาพผู้หญิงผู้ถูกกดทับภายใต้สังคมปิตาธิปไตยในที่ทำงาน

ในเรื่อง “ประวัติการทำงาน” (「履歴書」) ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องเป็นประวัติการทำงานของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งมิได้มีการระบุชื่อ เป็นประวัติการทำงานของเธอในช่วง 10 ปี ตั้งแต่เธออายุ 22 ปี อาชีพการงานของเธอเริ่มจากการเป็นเลขาสำนักงานในมหาวิทยาลัย เนื้อหาของเธอไม่ได้ทำหน้าที่สลักสำคัญ มีเพียงสำเนาเอกสาร เลิฟฟะ ซะฮะ อาจารย์และนักวิจัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจัดการเรื่องธุรการต่าง ๆ ในที่สุดก็ต้องลาออกเพราะเจอกับปัญหาการคุกคามในที่ทำงานจากพวกผู้ชายในที่ทำงาน เพราะพวกเขาส่งเมลและจดหมายไปคุกคามเธอ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

「その後出会った、同じような男性が多い機関で秘書をしていた女の人は全員、職場の男の人からのストーカー被害で仕事を辞めていた。」

(Matsuda, 2022, p. 161)

“ผู้หญิงที่ทำงานเป็นเลขานอองค์กรที่มีผู้ชายเป็นจำนวนมากเหมือน ๆ กัน ที่ได้พบเจอหลังจากนั้น มักจะลาออกจากงานเนื่องจากถูกพวกผู้ชายโรคจิตในที่ทำงานคุกคาม”

นอกจากปัญหาเรื่องการคุกคามแล้ว ปัญหาอีกประการที่ตัวละครหญิงในเรื่องพบเจอ คือ การต่อคำจากพวกผู้ชายในที่ทำงานเดียวกัน เช่น ตอนอายุ 25 ปี ตอนที่ตัวละครไปเป็นลูกจ้างชั่วคราว เธอไปประจำอยู่แผนกประชาสัมพันธ์แนะนำบริษัท โดยเนื้อหาหน้าที่การทำงานมีเพียง “นั่งยิ้ม” เมื่อเธอได้เอ่ยปากพูดถึงปัญหาเรื่อง “หลุมลึก” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในที่ทำงานกับพนักงานผู้ชายที่เคยคบหากันนั้น เขากลับตอบเธอเพียงว่า 「(略)「女の子にはわからないことだ」「女の子は気にしないでいい」と笑いながら頭をなでられただけだった。」 (Matsuda, 2022, p.162) “(ย่อ) ‘มันเป็นเรื่องที่คุณผู้หญิงไม่มีวันเข้าใจ’ ‘ไม่ต้องไปใส่ใจพวกผู้ชายหรอก’ เขาหัวเราะพลาง

ลูบหัวฉันเท่านั้น” หรือเมื่อตอนที่ “เธอ” มีอายุได้ 29 ปี เธอได้เข้าทำงานธุรการในสำนักงานแห่งหนึ่ง สภาพการณ์ที่เธอถูกดูแลจากผู้ชายก็ยังคงเหมือนเดิม และผู้ชายก็ไม่ได้ประเมินคุณค่าผู้หญิงจากความสามารถในการทำงาน ดังตอนที่กล่าวว่า

「目の前の書類ではなく、「女」「女の子」「女」「女の子」らしく振るまうことが、そういう扱いをされることが、わたしの「仕事」だったんだろうか。だとしたら、「仕事」ってなんて面白くないだろう。」

(Matsuda, 2022, p. 164)

“งานของฉันจริง ๆ มันไม่ใช่เอกสารที่อยู่ตรงหน้าอย่างนั้นหรือ แต่เป็นงานที่จะต้องถูกพวกผู้ชายปฏิบัติกับตัวเองราวกับเป็นแค่เพียง “ผู้หญิง” “เด็กสาว” “ผู้หญิง” “เด็กสาว” อย่างนั้นหรือ ถ้าที่เรียกว่า “การทำงาน” เป็นแบบนี้ มันไม่สนุกเอาเสียเลย”

เรื่องนี้จบลงตรงที่ว่าตอนนี้ “เธอ” อายุ 32 ปี แล้ว และกำลังรอสอบสัมภาษณ์เข้างานในบริษัทแห่งใหม่ แต่เธอก็รู้สึกตัวว่า 「十年働いても、一度もちゃんと「仕事」だった気がしない。」 (Matsuda, 2022, p. 164) “ถึงจะทำงานมาเป็น 10 ปี แต่ก็ไม่เคยรู้สึกว่าได้ทำ “งาน” ที่เป็นเรื่องเป็นราวสักครั้งเลย” ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นปัญหาของผู้หญิงญี่ปุ่นที่ถูกกดทับในที่ทำงาน จากปัญหาการคุกคามในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการข่มขู่รังแกในที่ทำงาน (power harassment หรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า pawahara-パワハラ) หรือการคุกคามทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ (sexual harassment หรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า sekuhara-セクハラ)²⁵ จากเพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้ชายตลอดจนการด้อยค่าผู้หญิง โดยประเมินค่าผู้หญิงแค่จากเรื่อง “เพศ” แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องความสามารถในการทำงาน และยังสะท้อนให้เห็นว่าเนื้อหาของผู้หญิงญี่ปุ่นได้รับนั้นไม่ได้มีความสำคัญ แต่จะเป็นงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ชายเสียมากกว่า เกี่ยวกับเรื่องการใช้ชีวิตอย่างยากลำบากของผู้หญิงในที่ทำงานนั้น ต่อมาในภายหลัง ค.ศ. 2020 มัตสึดะได้นำประเด็นนี้มาขยายต่อเป็นนิยายเรื่องยาวคือเรื่อง “จงใช้ชีวิตวิญญานให้ยาวนานต่อเนื่องเท่าที่จะทำได้” (『持続可能な魂の利用』) ซึ่งเป็นเรื่องราวของกลุ่มไอดอลสาวที่ต้องทำงานร่วมกับกลุ่มโปรดิเวเซอร์ผู้ชายเป็นต้น

²⁵ ในที่ทำงานญี่ปุ่นนอกจากปัญหาการคุกคามดังที่ได้อธิบายไป ยังมีปัญหาการคุกคามผู้หญิงที่ห้องหรือกลั่นแกล้งผู้หญิงที่คลอดบุตรออกมาแล้ว ที่ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า matahara- “マタハラ” (maternity harassment) แต่เนื่องจากในเรื่อง “ประวัติการทำงาน” ตัวละครเองยังไม่ได้แต่งงาน จึงไม่ได้ศึกษาในประเด็นนี้

ในประเทศญี่ปุ่นเองแม้ว่าจะมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความเท่าเทียมในโอกาสการทำงาน (Equal Employment Opportunity Law (EEO)) (男女雇用機会均等法) ตั้งแต่ ค.ศ. 1985 เป็นต้นมา และมีการแก้ไขใน ค.ศ. 1997 (Barrett, 2004, p. 5) สืบเนื่องมาจากแรงกดดันทางกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ประเทศญี่ปุ่นได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือย่อว่า CEDAW) และยังมีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้อีกใน ค.ศ. 2013 ก็ตาม แต่ทว่าผู้หญิงญี่ปุ่นจำนวนมากยังคงประสบกับปัญหาเรื่องการคุกคามรูปแบบต่าง ๆ ในที่ทำงานอยู่เรื่อยมา

จากสถิติผลการสำรวจการคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ในที่ทำงานของกระทรวงสาธารณสุขและแรงงานของญี่ปุ่นปีล่าสุด คือ ค.ศ. 2023²⁶ ทางผู้ทำแบบสอบถามได้สำรวจกลุ่มประชากรจำนวน 8,000 คน เป็นคนทำงานทั้งเพศชายและหญิงอายุตั้งแต่ 20-64 ปี ผลปรากฏว่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา มีผู้ชายที่เคยมีประสบการณ์ถูกข่มเหงรังแกในที่ทำงาน 19.4% ในขณะที่ผู้หญิงจะมี 19.2% ซึ่งตัวเลขนี้อาจจะดูไม่แตกต่างกันมากนัก แต่ถ้าเป็นการคุกคามทางเพศ ตัวเลขจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือผู้ชายมีเพียง 3.9% ในขณะที่ผู้หญิงจะมีถึง 8.9% และเมื่อดูเนื้อหาการคุกคามแล้ว ในประเด็นการถูกข่มเหงรังแกในที่ทำงาน สิ่งที่ผู้หญิงจะพบมากกว่าผู้ชายก็คือ “การถูกเหยียดและถูกผลักไสให้ออกจากกลุ่ม การเพิกเฉย ถูกตัดออกจากความสัมพันธ์ในที่ทำงาน” และ “ยุ่มย่ามเรื่องส่วนตัวมากเกินไป (การล่วงละเมิดความเป็นส่วนตัว)” ประเด็นนี้ได้ปรากฏอยู่ในเรื่อง “ประวัติการทำงาน” เช่นเดียวกัน ดังตอนที่ตัวละครทำงานอยู่แผนกประชาสัมพันธ์ขณะที่มีอายุ 25 ปี แล้วพนักงานชายมาทักว่าตัวละครแต่งหน้าอ่อนเกินไป เป็นต้น (Matsuda, 2022, p.162) นอกจากนี้ในประเด็นการคุกคามทางเพศ จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่ผู้หญิงมักพบเจอคือ “การเข้าซื้อขวนขวานข้าวหรือออกเดท” “การสัมผัสร่างกายเกินความจำเป็น” เป็นต้น นอกจากนี้จากสถิติพบว่า เมื่อผู้เสียหายถูกคุกคามแล้ว ผู้เสียหายเลือกที่จะแจ้งเจมีสัดส่วนที่มากที่สุด (การข่มเหงรังแกในที่ทำงาน 36.9% และการคุกคามทางเพศ 51.7%) ส่วนการจัดการของฝ่ายบริษัทนั้น สัดส่วนสูงที่สุดคือ “แจ้งเจไม่ทำอะไรทั้งสิ้น” (การข่มเหงรังแกในที่ทำงาน 53.2% และการคุกคามทางเพศ 42.5%) จะเห็นได้ว่าปัญหาการคุกคามทางเพศยังคงเป็นปัญหาที่พบเจอเสมอมาในสังคมญี่ปุ่นที่ระบบบิดาธิปไตยได้ฝังรากลึกมาเป็นเวลาช้านาน และยังมีผู้หญิงอีกเป็นจำนวนมากที่ประสบกับปัญหาและได้แต่นิ่งเงียบกับปัญหาเหล่านี้ ในขณะที่ยังไม่มี การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

²⁶ เป็นผลการสำรวจจากในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ. 2023 (ปีระวะของญี่ปุ่นปีที่ 5) จนถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 2024 (ปีระวะของญี่ปุ่นปีที่ 6)

4.5 ภาพการเสริมพลังให้กับผู้หญิง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอหยิบยกเรื่อง “ผมเปีย” (「みつあみ」) และเรื่อง “ซูปนักกีฬาเบสบอล” (「野球選手のスूप」) ขึ้นมาศึกษาพร้อมกันในประเด็นการนำเสนอภาพการเสริมพลัง (empowerment) ให้กับผู้หญิง เบื้องต้นขอสรุปเรื่องย่อของเรื่องสั้นสองเรื่องนี้ก่อนเป็นลำดับแรก เรื่อง “ผมเปีย” บรรยายถึงตัวละครเอกผู้หญิงที่ชอบวาดรูป “ผมเปีย” ตั้งแต่เล็ก เธอวาดภาพนี้ได้ดีกว่าภาพอื่น ๆ และติดการวาดภาพ “ผมเปีย” จนกระทั่งเติบโตขึ้น เธอมักจะวาดรูป “ผมเปีย” ยามที่เธอรู้สึกเบื่อ เช่น ตอนประชุม หรือตอนมีปากเสียงกับแฟน เป็นต้น บางครั้งเธอจะวาดผมเปียบนใบปลิวโฆษณาจนเมื่อมองดูภาพทั้งหมดจะเหมือนกับว่าผมเปียที่เธอวาดได้กลืนกินทุกสิ่งทุกอย่างไปทั้งหมด

เรื่อง “ซูปนักกีฬาเบสบอล” เล่าถึงตัวละครผู้หญิงที่อยู่บ้านคนเดียว ในวันหนึ่ง บิดามารดาออกไปข้างนอก เธอเลยทำซูปมกเกอร์โรนีสอสมะเชื้อเทศทานเอง ระหว่างที่ทานอยู่นั้น เธอมองดูเส้นมกเกอร์โรนีส พลังจินตนาการว่าเส้นมกเกอร์โรนีสเหล่านั้นเหมือนขาอ่อนอันกำยำของเหล่านักกีฬาเบสบอล และเธอกำลังเคี้ยวขาของพวกเขาอยู่ เมื่อป้าของเธอมาที่บ้านในตอนท้าย และเห็นภาพเธอทานมกเกอร์โรนีสอยู่นั้น ป้าของเธอต้องตกใจและร้องตะโกนออกมาว่า ปากของตัวละครเอกเป็นสีแดงฉานไปหมด

จากเรื่อง “ผมเปีย” ที่บรรยายถึงตัวละครเอกที่ชอบวาดรูป “ผมเปีย” ยามที่เธอรู้สึกเบื่อนั้น การวาดภาพนอกจากเป็นการปลดปล่อยอารมณ์เหนื่อยหน่ายของตัวละครเอกแล้ว ในเรื่องนี้ยังได้ใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการมีอำนาจของผู้หญิงเหนือผู้ชายอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากช่วงหลังของเรื่องตอนที่ตัวละครเอกทะเลาะกับแฟนของเธอทางโทรศัพท์ ในขณะที่เธอโต้ตอบกับเขาอยู่นั้นเธอก็ได้วาดรูปผมเปียไปด้วย

「イライラしたボーイフレンドの声をBMGに、わたしはボーイフレンドを編み込んでいく。上からぐりぐりと、強い力で毛を描き足す。どんどん髪に覆われていくボーイフレンドの万歳の手は、助けを求めているみたいに見せる。その手も最後には見えなくなる。」

(Matsuda, 2022, p. 130)

“ฉันถักเอารูปวาดแฟนเข้ามาในผมเปียด้วย ระหว่างที่ใช้เสียงอันหงุดหงิดของเขาเป็นดนตรีประกอบ ฉันกดแรงวาดเส้นผมตีเป็นวงกลม วนแล้ววนอีกมาจากด้านบน แขนของแฟนที่ยกมือเหมือนทำรังไขโย ค่อย ๆ ถูกเส้นผมปกคลุมไปเรื่อย ๆ จนมองดูเหมือนกับว่าเขากำลังร้องขอความช่วยเหลือเสียมากกว่า ในที่สุดก็มองไม่เห็นแขนทั้งสองข้างนั้นอีกต่อไป”

ผมของผู้หญิงนอกจากจะเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความงาม เส้นหางเพศและความเป็นผู้หญิงแล้ว ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้ใช้ “ผม” ในความหมายเชิงสัญลักษณ์ประหนึ่งเป็นอาวุธประจำตัวของผู้หญิงที่แสดงถึงอำนาจเหนือกว่าและมีพลังที่สามารถเอาชนะผู้ชายได้ มัตสึดะได้ใช้ “ผม” หรือ “เส้นขน” และย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของ “ขน” ในผลงานเรื่องสั้นเรื่อง “ขัดเกลา” ที่เป็นเรื่องสั้นเรื่องแรกในหนังสือเรื่อง “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” ของเธอเช่นกัน ในเรื่อง “ขัดเกลา” (「みがきをかける」) กล่าวถึงตัวละครเอกที่ถูกผู้ชายบอกเลิกและเธอพยายามกำจัด “ขน” ในแต่ละส่วนของร่างกาย แต่สุดท้ายก็ที่เป็นวิญญูณของเธอได้มาตักเตือนเธอเกี่ยวกับ “พลังของเส้นขน” 「毛の力?」 (Matsuda, 2021, p.17) ดังตอนที่กล่าวว่า

「なあ、話は戻るけど、あんたやったらわかるやろ。あんた、毛の力をみすみす手放すんか。(略) その毛はなあ、あんたに残された唯一の野性や。せつかく野性なんやで。それで、その毛で、やれることを一度ちゃんと考えてみて欲しいんや、(略) 毛の力はあんたのパワーやで」

(Matsuda, 2021, p. 25)

“นี่ กลับมาคุยเรื่องของเราต่อเถอะ แกรู้ใช่ไหมว่าทำแบบนั้นแล้วจะเป็นยังไง นี่แกจะปล่อยพลังของเส้นขนทิ้งไปดื้อ ๆ อย่างนั้นรี (ย่อ) ขนนะเป็นสัญชาตญาณดิบที่เหลืออยู่อย่างเดียวในตัวแกนะ สัญชาตญาณนั้นยังอยู่ในตัวแกนะ บ้าอยากให้เกิดให้รอบคอบว่าขนแกมันทำอะไรได้บ้าง (ย่อ) พลังของเส้นขนเป็นพลังของแกนะ”²⁷

เกี่ยวกับภาพพจน์การใช้ “ขน” ในผลงานเรื่องนี้ Goff (2020) ได้กล่าวว่า “การมาเยี่ยมเยียนของคุณบ้า ผู้ลวงลับของเธอ ทำให้เธอทบทวนถึงความผูกพันของเธอกับขนของเธออีกครั้ง ตลอดจนตัวตนที่แท้จริงของเธอ และการประเมินคุณค่าตนเองจากการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น” จากการใช้ภาพลักษณ์ “เส้นผม” และ “ขน” ในผลงานทั้งสองเรื่องอาจกล่าวได้ว่า มัตสึดะต้องการสื่อให้เห็นว่า “เส้นผม” หรือ “ขน” เป็นสิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิง ซึ่งมีทั้งความงาม เส้นอันลึกลับ และทรงพลัง เป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้หญิง และสามารถเปรียบเทียบเป็น “อาวุธ” เฉพาะตัวของผู้หญิงในการมีอำนาจเหนือผู้ชายได้

ส่วนเรื่อง “ซูบนักกีฬาเบสบอล” ในระหว่างที่ตัวละครเอกกำลังทาสุมักกะโรนีอยู่นั้น เธอได้เห็นเส้นมักกะโรนีลอยอยู่ในซาม พลังจินตนาการไปถึงซาอ้อนอันกำยำของนักกีฬา

²⁷ ฉบับแปลภาษาไทยจะแปลส่วนนี้เป็นภาษาใต้ เนื่องจากตัวละครคนบ้าในเรื่องพูดด้วยภาษาถิ่นคันไซ แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น และช่วยในการตีความ ผู้วิจัยขอแปลเป็นภาษามาตรฐานแทน

เบสบอล ดังตอนที่กล่าวว่า「肉感的な野球選手の太ももと、もっちりとしたマカロニが、なんだかとても似ている気がする。マカロニに刻まれたすじは、ユニフォームのストライプ。スープの中で、野球選手の足が何本も絡まり合っている。沈んだり浮かんだりしては、おいしそうな姿を見せる。」(Matsuda, 2022, p. 166) “รู้สึกว้าวของพวกนักกีฬาเบสบอลอันแซ่กซึ่งช่วงดูหน้าตาคล้ายกับเส้นมักกะโรนีหนึบหนับ เสียเหลือเกิน ลวดลายบนเส้นบนมักกะโรนีนั้น เหมือนลายทางบนชุดยูนิฟอร์มของพวกเขา ขาของนักกีฬาเบสบอลไม่รู้ก็ขาต่อกี่ขาต่างพันเกาะเกี่ยวกันในซूप มีที่ลอยขึ้นมาบ้างหรือจมลงไปบ้าง ทำให้ดูน่ากิน” จากส่วนอ้างอิงนี้จะเห็นได้ว่าตัวละครมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงสรีระของนักกีฬาเบสบอลผู้ชาย สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงก็สามารถ “จ้องมอง” และ “วิพากษ์วิจารณ์” สรีระของผู้ชายได้เช่นเดียวกับที่ผู้ชายมักทำกับผู้หญิง และผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเป็นฝ่ายที่ “ถูกจ้องมอง” แต่เพียงฝ่ายเดียวเสมอไป

นอกจากนี้อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าสำคัญคือการใช้คำกริยาเกี่ยวกับการกินของตัวละคร เช่น ตอนที่กล่าวว่า「わたしはマカロニを一本口の中に入れ、もちもちもちもちと咀嚼する。いい食感。」(Matsuda, 2022, p. 166) “ฉันตักมักกะโรนีหนึ่งชิ้นเข้าปาก เคี้ยวบดหนึบ ๆ ในปาก รสชาติช่างอร่อยลิ้น” และยังพบการบรรยายเกี่ยวกับการทานมักกะโรนีอย่างละเอียดของตัวละครนี้ในแห่งอื่นอีก เช่น

「わたしは舌なめずりをする。わらわらと逃げる野球選手の足をスプーンですくうと、口に含む。噛むたびに、もちもちもちもちと魅力的。逃げ損なった野球選手の足を、次々と口に放り込み、味わう。肉付きのいい足から、おいしいスープがじゅうと染み出る。」

(Matsuda, 2022, p. 166)

“ฉันแลบลิ้นเลียริมฝีปากอย่างเอร็ดอร่อย พลังใช้ช้อนตักเอาบรรดาขานักกีฬาเบสบอลที่ปากันหนีกระเจิดกระเจิงใส่เข้าปาก ทุกครั้งที่เคี้ยวมันหนึบ ๆ นำหลงไหลเสียเหลือเกิน ฉันช้อนเอาขานักกีฬาเบสบอลที่หนีไม่ทันโยนเข้าปากขาแล้วขาเล่า แล้วลิ้มรสมัน แต่ละขามีเนื้อแน่นเป็นมัด เวลาเคี้ยวน้ำซूपก็ซึมไหลออกมา”

การใช้คำบรรยายอาภัพกิริยาการกิน และท่าทางการกินนั้น สะท้อนภาพการมีอำนาจนำของผู้หญิงเหนือผู้ชาย ทั้งเรื่อง “ผมเปีย” เรื่อง “ซูปนักกีฬาเบสบอล” ต้องการชี้ประเด็นเรื่องการให้ “พลัง” แก่ผู้หญิง ผู้หญิงไม่ได้เป็นเบี้ยล่างของผู้ชายเสมอไป แต่ผู้หญิงมีความทัดเทียมกับผู้ชาย และสามารถก้าวขึ้นมามีอำนาจเหนือผู้ชายได้ แม้แต่เหล่าผู้ชายอันแข็งแกร่ง อย่างเช่น การเปรียบเป็นนักกีฬาเบสบอลในเรื่องก็ยังคงตกเป็นรองให้กับฝ่ายหญิงได้เช่นกัน การบรรยาย

เรื่องเชิงเสียดสีและแฝงไปด้วยอารมณ์ขันนี้ ในอีกนัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้พลังและกำลังใจของผู้เขียนแก่ผู้หญิง ทำให้เห็นถึงมิติใหม่ของการให้ความหวังแก่ผู้หญิงญี่ปุ่นที่ยังต้องดิ้นรนอยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยต่อไป

5. สรุป

จากบทสัมภาษณ์ของมัตสึตะเรื่อง “อยากจะเปลี่ยนสังคมของ”พวกคุณลุง” ด้วยการเชื่อมโยงหลวม ๆ ของพวกเรา”²⁸ มัตสึตะได้กล่าวถึงการอยู่อย่างยากลำบากของผู้หญิงญี่ปุ่น และเธอได้สังเกตเห็นว่าเธออยู่ในโครงสร้างทางสังคมที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลาง โดยมีพื้นฐานมาจากค่านิยมแบบระบบปิตาธิปไตย และมักจะปรากฏถ้อยคำที่ถูกเพศหญิงออกมาบ่อยครั้งในข่าวต่าง ๆ จนกระทั่งมีการรณรงค์ “#Me too”²⁹ ทางโซเชี่ยลมีเดียอย่างกว้างขวาง จึงทำให้ผู้คนเห็นถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้หญิงต้องประสบพบเจอได้อย่างชัดเจนขึ้น (Eto, 2021, pp. 16-17) แนวความคิดภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นที่ถูกกดทับภายใต้สังคมปิตาธิปไตยเช่นนี้ ได้สะท้อนออกมาให้เห็นในผลงานของเธอหลายเรื่อง รวมถึงเรื่อง “ผู้หญิงสั้นซีฟ” นี้เช่นกัน

เรื่อง “ผู้หญิงสั้นซีฟ” มัตสึตะได้นำเสนอภาพผู้หญิงหลากหลายซึ่งสอดคล้องไปกับแนวคิดสตรีนิยม คือ การที่สังคมสร้าง “อัตลักษณ์ของความเป็นผู้หญิง” และอัตลักษณ์นี้ได้ถูกถ่ายทอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เหมือนกับภาพผู้หญิงในภาพยนตร์ที่ถูกกำหนดมาโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงและยังคงถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าเรื่อยไป จนฝังรากลึกเรื่องอคติทางเพศสภาพให้กับผู้คนในสังคมจนกลายเป็นเรื่องปกติไป ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้ลองขบคิดอีกครั้งถึงความหมายของ “ความเป็นผู้หญิง” และ “คุณค่าของผู้หญิง” จากการที่ผู้หญิงถูกพันธนาการ และถูกทำร้ายด้วยชนบ “ความเป็นผู้หญิงและสมกับเป็นผู้หญิง” มาอย่างช้านาน นอกจากนี้

²⁸ ชื่อภาษาญี่ปุ่นคือ 「私たちがゆるく繋がることで「おじさん」社会を変えていきたい」

²⁹ #MeToo (ミー トゥー) เป็นแฮชแท็กที่ใช้ในช่องทาง SNS เพื่อแชร์ข้อมูล หรือแบ่งปันประสบการณ์การถูกทารุณกรรมทางเพศ ตลอดจนการล่วงละเมิดทางเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประณามการกระทำดังกล่าว จุดเริ่มต้นมาจากวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 2017 เมื่อมีการรายงานข่าวว่า Harvey Weinstein ผู้ผลิตภาพยนตร์ชาวอเมริกัน ได้ถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดทางเพศผู้หญิงเป็นระยะเวลาหลายปี จึงเกิดการรณรงค์ #MeToo ในประเทศสหรัฐอเมริกา Alyssa Milano นักแสดงสาวชาวอเมริกันได้เชิญชวนให้ใช้แฮชแท็กดังกล่าว เพื่อให้ผู้คนรับรู้ว่ามีปัญหาเหล่านี้หนักหน่วงเพียงใด ปรากฏว่ามีผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศจำนวนมากที่เมื่อก่อนได้แต่นิ่งเงียบ ได้ติดแฮชแท็ก #MeToo พร้อมกับเขียนแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองลงในอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สังคมได้รับรู้ว่าพลังของสตรีกลุ่มนี้มีมากเพียงไร รวมถึงปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ได้แพร่กระจายเป็นวงกว้าง หลังจากมีการเปิดเผยเรื่องราวต่าง ๆ มีผู้ก่อเหตุที่เป็นผู้ชายจำนวนมากถูกให้ออกจากงาน ภายหลังแฮชแท็กนี้ได้แพร่สะพัดไปทั่วโลกใน ค.ศ. 2018 ปัจจุบันมีการเปิดช่องทางทางเว็บไซต์ <https://metoomvmt.org/> อีกด้วย

ผู้เขียนยังได้จุดประเด็นให้เกิดความคิดที่ว่า ผู้หญิงแต่ละคนต่างมีอัตลักษณ์ของตนเอง ผู้หญิงจะเป็นผู้หญิงได้อย่างสมบูรณ์แบบต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขนบแบบแผนของผู้หญิงที่ถูกกำหนดมาเพียงเท่านั้นหรือ ผู้หญิงไม่สามารถจะใช้ชีวิตในรูปแบบอื่นที่ออกนอก “กรอบ” ที่สังคมกำหนดมาได้เสียหรือ ซึ่งในทางกลับกันหากเรายังคงดำเนินไปในทิศทางตามขนบแบบแผนที่ถูกกำหนดมา ก็เท่ากับว่าในท้ายที่สุดแล้วผู้หญิงก็จะไม่สามารถ “หลุดพ้น” ไปจาก “กรอบ” ที่ถูกสร้างโดยผู้ชายและมีผู้ชายเป็นศูนย์กลางได้ นอกจากนี้ผลงานเรื่องนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความทุกข์ยากของผู้หญิงที่ต้องดิ้นรนอยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยที่เชื่อมโยงกับแนวความคิด “ความเกลียดชังผู้หญิง” โดยไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ในขณะที่การคุกคามทางเพศจากฝ่ายชายยังคงดำเนินต่อไปอีกด้วย

แม้จะนำเสนอปัญหาของผู้หญิงในหลายแง่มุม แต่ผลงานเรื่องนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงเองก็สามารถมีความสุขในแบบฉบับของตัวเองได้ โดยผู้หญิงควรมีความมั่นใจ และความเป็นตัวของตัวเอง ฟังพอใจในรูปลักษณ์ของตน และผู้หญิงไม่ได้มีคุณค่าต่อยไปกว่าผู้ชาย ผู้หญิงมีสิทธิ์เลือก สามารถเป็นฝ่ายกระทำก่อน และมีอำนาจนำเสนอฝ่ายชายได้เช่นกัน ปัจจุบันในสังคมพลวัต ไม่มีเพศใดเหนือกว่าอีกฝ่าย แต่เป็นยุคสมัยที่ชายหญิงต้องก้าวเดินไปพร้อมกัน

ในหนังสือ “ไม่เชื่องแล้วไปไหน” เราได้เห็นสายใยระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงในการช่วยเหลือ แบ่งปันความทุกข์ เยียวยาซึ่งกันและกันมาแล้ว ส่วนในเรื่อง “ผู้หญิงสิ้นชีพ” นั้นผู้เขียนได้ท้าทายสังคมปิตาธิปไตย และพยายามชี้ให้เห็นว่าในตัวผู้หญิงแต่ละคน ต่างก็มี “พลังของตนเอง” ที่จะปกป้อง และเอาตัวรอดจากการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชายได้เช่นกัน จากการนำเสนอประเด็นที่ท้าทายสังคมปิตาธิปไตยที่ฝังรากลึกมาอย่างช้านานในประเทศญี่ปุ่นนั้น นับว่ามัตสึตะเป็นนักเขียนสตรีรุ่นใหม่ที่เขียนผลงานแนวสตรีนิยมได้อย่างน่าสนใจ ปัญหาที่รุนแรงและรบกวนจิตใจผู้หญิงที่ถูกนำเสนอในผลงานเรื่องนี้นับว่าเป็นปัญหาสากล ซึ่งแน่นอนว่าไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังมีผู้หญิงอีกหลายแห่งทั่วโลกที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน มัตสึตะนำปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง รวมถึงการเสาะแสวงหาอัตลักษณ์ และความสุขของตัวเองมาเขียนในรูปแบบที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น หรือความเรียงสั้น ๆ ทำให้เนื้อหาเข้าใจง่าย น่าติดตามและในบางครั้งทำให้ผู้อ่านที่เป็นผู้หญิงเกิดอารมณ์ร่วมไปด้วย นับว่าเธอเป็นนักเขียนแนวสตรีนิยมคลื่นลูกใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น และเป็นที่น่าจับตามองอย่างยิ่งว่าเรื่องแนวคิดสตรีนิยมจะสามารถส่งผลต่อแนวความคิดปิตาธิปไตยในประเทศญี่ปุ่นต่อไปในอนาคตได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง/References

- เดือนเต็ม กฤษณาานนท์. (2567). บทบาทตัวละครผีหญิงในผลงานรวมเรื่องสั้น โอบะจังตะชิ โนะ อิรุโทะโกะโระ ของมะทซุตะ อะโอะโกะ. *วารสารศิลปศาสตร์*, 24(1), 276-305.
- ปิยะนุช วิริยะเนะวัตร. (2566). ภาพผู้หญิงในวรรณกรรมญี่ปุ่น ตั้งแต่สมัยเมจิจนถึงปัจจุบัน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัตสึตะ เอ. (2565). *ไม่เชื่อแล้วไปไหน* (เกวลิน ลิขิตวิทย์วูฒิ, ผู้แปล). สำนักพิมพ์อีกา. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 2019).
- ราชบัณฑิตยสภา. (9 เมษายน 2561). เรื่องหลักเกณฑ์ทับศัพท์ภาษาเยอรมัน สเปน ญี่ปุ่น และ มลายู. <http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2018/05/ทับศัพท์เยอรมัน-สเปน-ญี่ปุ่น-มลายู.pdf>
- Barrett, K. (2004). Women in the workplace: Sexual discrimination in Japan. *Human Rights Brief*, 11(2), 5-8.
- Cambridge University Press & Assessment. (2024). In *Cambridge dictionary*. Retrieved July 10, 2024, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>
- Community of Literary Magazines and Presses. (2021, June 23). Announcing the 2021 Firecracker Awards Winners. <https://www.clmp.org/press-center/announcing-the-2021-firecracker-awards-winners/>
- Eto, S. (2021). Matsuda Aoko Watashitachi ga yuruku tsunagaru kotode "Ojisan" shakai o kaete itai. *Bunzoo Tokushuu shoosetsu ni miru Nihon no "Ojisan" tachi*, 182, 14-21. (in Japanese)
- Goff, C. (2020). Where the wild ladies are. *The Japan Society Review* 86, 15(2), 1-8.
- Hayakawa, K. (2023). Matsuda Aoko shoonen toiuu namae no meka ron hihyoosei to kyoozai toshite no igi. *Gakugei kokugokubungaku*, 55, 425-432. (in Japanese)
- Kuykendal, L., & Sturm, B. (2007). We said feminist fairy tales, not fractured fairy tales!. *Children & Libraries: The Journal of the Association for Library Service to Children*, 5(3), 38-41.
- Lindholm, M., Waldrop, H. (n.d.). World Fantasy Awardssm 2021. World fantasy conventionsm. Retrieved June 4, 2024, from <https://worldfantasy.org/world-fantasy-awards%E2%84%A0-2021/>
- Matsuda, A. (2021). *Obachan tachi no iru tokoro*. Chuuo Kooronshinsha. (in Japanese)
- Matsuda, A. (2022). *Onna ga shinu*. Chuuo Kooronshinsha. (in Japanese)
- Matsuda, A. (2023). *Jizoku Kanoona tamashii noriyoo*. Chuuo Kooronshinsha. (in Japanese)

- Matsuo, A. (2021, December 13). *Matsuda Aoko gakataru, Sekaigenshoobungaku taishoojushoo no haikei "Eibeidewa shoosetsu no motsu hihyoosei o mitometemoratta*. Real sound. <https://realsound.jp/book/2021/12/post-920219.html> (in Japanese)
- Ministry of Health, Labour and Welfare. (n.d.). *Shokuba no harasumento ni kansuru jittai choosa nit suite*. Retrieved June 6, 2024, from <https://www.mhlw.go.jp/stf/seisakunitsuite/bunya/0000165756.html> (in Japanese)
- Nanda, S. (2014). The portrayal of women in the fairy tales. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*, 1, 246-250.
- NHK. (2024, March 7). Josei no hataraki yasusa rankingu nippon wa ni juu kyuu ka koku chuu ni juu nana i Eikeizaishi. <https://www3.nhk.or.jp/news/html/2024/03/07/k10014381861000.html> (in Japanese)
- Okayama Kenritsu Toshokan. (2024, March 30). *Me too Undoo towa nani ka?*. Collaborative reference database. https://crd.ndl.go.jp/reference/entry/index.php?id=1000276567&page=ref_view (in Japanese)
- Srivastava, K., Chaudhury, S., Bhat, P., & Samiksha, S. (2017). Misogyny, feminism, and sexual harassment. *Industrial Psychiatry Journal*, 26(2), 111-113.
- Stanford University, Department of Philosophy. (2023, July 14). *Feminist philosophy*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/feminist-philosophy/>
- The Feminist Bibliothecary. (2020, May 17). Lite reads review: 'The Woman Dies' by Aoko Matsuda. <https://thefeministbibliothecary.wordpress.com/2020/05/17/lite-reads-review-the-woman-dies-by-aoko-matsuda/>
- Ueno, C. (2019). Misojinii towa nanika? *Rikkyoo Daigaku gender forum nenpoo: Gender-Forum*, 21, 1-20. (in Japanese)
- Ueno, C. (2022). *Feminizumu ga hiraita michi*. NHK Shuppan. (in Japanese)
- Ueno, C. (2023). *Onna girai*. Asahi shinbun shuppan. (in Japanese)